

Türkiye'nin Dönüşümü, Cepheleşme ve Liberallerin Ayrışması

Cennet Uslu

Yrd. Doç. Dr. | Kırıkkale Üniversitesi Öğretim Üyesi, LDT Yönetim Kurulu Üyesi

liberal düşünce Yıl 20, Sayı 77, Kış 2015, s. 7 - 40

A. Giriş

2013-2014 yılları Türkiye için doğru ile yanlışın, haklı ile haksızın, demokratiklik ile otoriterliğin, hukuk devleti ile keyfiliğin, demokrasi ile vesayetin, darbecilik ile muhalifliğin, barışçıl protesto ile sokak şiddetinin, olan ile olmayanın ve başkaca pek çok şeyin bir yönüyle çok net ve aşikâr olduğu diğer yönüyle ise tamamen silikleştiği ve birbirine girdiği bir dönem oldu. Bir açıdan bakıldığında her şey çok netti ve kafa karıştıracak, üzerinde düşünüp taşınacak veya “acaba mı?” diye soracak herhangi bir durum söz konusu değildi. Çünkü, taraflar keskin bir şekilde ikiye bölünmüştü ve her taraf meselenin ne olduğu konusunda çok emindi. O kadar ki, diğerlerinin (en azından tanıyıp bildiklerinin) nasıl olup da karşıda yer aldığına, kendi apaçık gördükleri şeyi nasıl olup da bir türlü göremediklerine akıl sır erdiremiyorlardı. Dolayısıyla her bir safın yerleşimcileri için her şey çok açık seçik ortadaydı. Diğer açıdan bakıldığında ise netlik tamamen kaybolmuş durumdaydı, gerçeğin ve dolayısıyla doğru ve yanlışın ne olduğu tam bir bilinmezlik perdesi ile gizlenmiş gibiydi. Aynı konuda birbirinin tam zıddı iki ayrı gerçek, iki ayrı doğru ve iki ayrı haklı “olamayacağına göre” veya “olduğuna göre” mesele hiç de net değildi.

Türkiye’de neredeyse herkesin şu yada bu şekilde belli bir kampa düştüğü keskin bir sosyal-siyasal bölünme ve cepheleşme yaşandı. Bu cepheleşme belki de kaçınılmazdı, çünkü bir siyasal rejimin bütün ağırlığıyla yıkı-

lışı ve yeni bir rejime doğru dönüşümü yaşamaktaydı. Bu cepheleşmenin toplumsal tabanda elbette bir karşılığı olmakla birlikte, asıl keskinleşme ve kutuplaşma elitler arasında cereyan etti. Türkiye'nin yaşadığı bu dönüşümde elitlerin bir kesimini oluşturan aydınların yeri ve aldığı siyasî pozisyon olağan dönemlere göre aşırı önem kazandı. Çünkü, böyle büyük bir kavgada, aydınlar, rakip söylemi çözmek ve karşı söylem kurmak suretiyle kamuoyunu şekillendirerek kamuoyu desteği ve böylece meşruiyet sağlamak gibi hayati bir işlev görmektedirler. Bu toplumsal dönüşüm ve cepheleşmede aydınlar, siyasîler ile birlikte kavganın su üstünde en çok görünen aktörleri oldular.

Bu yazı kapsamında, genelde aydınlar ve özelde liberal aydınlar arasında yaşanan kutuplaşma ve ayrışmayı Türkiye'de yaşanan bu dönüşüm ile yaşanan cepheleşme bağlamında ele almaya çalışacağım. Aydınlar arasındaki bu ayrışmayı Türkiye'nin yaşadığı bu devrimsel dönüşümün evreleri ve dinamikleri üzerinden takip etmeye girişeceğim.

B. Türkiye'deki Siyasî Dönüşüm ve İttifaklar

1. Demokratik Cephe versus Ulusalçı Cephe

Türkiye 3 Kasım 2002 genel seçimlerinden beklenmedik bir başarıyla çıkan ve Kasım 2014 itibariyle 12 yıllık kesintisiz 3 dönem boyunca süren AKP hükümetleri ile yönetildi. Karşısında ciddi bir rakibi olmayan AKP'nin 2015 genel seçimlerini de kazanacağını bugünden söylemek pek kehanet sayılmaz herhalde.

AKP'nin genel başarısı “ekonomik gelişme”, “vesayetle mücadele” ve “Kürt meselesi” olmak üzere esasen üç ayakta yakaladığı başarılarından oluşuyor. AKP ilk başarısını ekonomi alanında sergiledi. Bu başarının etkisi çarpıcıydı, çünkü söz konusu başarı, 2001 ekonomik krizi ile dibe vurmuş bir ülkede sağlanmıştı. Ekonomik alanda sağlanan başarı, tabiri caizse, 12 yıllık dönemi ayakta tutan ana taşıyıcı sütun veya 12 yıllık iktidar dönemini çeken ana motor oldu. Diğer alanlardaki başarılar ancak ekonomik başarı üzerine inşa edilebildi.

İkinci başarılı alan “vesayetle mücadele” ise AKP'nin başlarda pek de isteye isteye yürüttüğü veya programına aldığı bir politika değildi. Vesayetçi Kemalist sistem, AKP kendisiyle uzlaşmayı istemesine rağmen, irrasyonel İslam anti-patisi sebebiyle bu uzlaşma arayışını cepheden reddetti. Ulusalçılar ılımlı bile olsa İslam orjinli bir partinin ülkeyi yönetmesini asla hazmedemediler. Böylece ulusalçıların vesayetlin tüm kurumları üzerinden cephe halinde giriştikleri “AKP'ye karşı savaş” (bu aşamada savaş daha ziyade irticaya

veya şeriat tehdidine karşı olarak formüle ediliyordu) sonunda kendilerine yönelen bir “vesayete karşı savaş” haline dönüştü. AKP kendi varlığına karşı yönelen bu saldırı sebebiyle, vesayetle mücadeleye tutuştu ve nihayetinde bu savaşı kazandı. AKP'nin vesayetçi statüko ile ilişkisi a) *korunma* (sistemi zorlamadan kabul görmeye çalışmak), b) *geriletme* (pasif direnişin işe yaramayacağı düşünüldüğü noktada vesayet unsurlarını açıkça karşısına alarak onları geri çekilmeye zorlamak) ve c) *sökme* (geri çekilme gösterilmedi ve belki de bu yüzden Kemalist vesayetçi statüko çöktü ve söküme uğramak) olarak üç evreye ayrılabilir. AKP iktidara geldikten sonra başlayan *korunma evresi* e-muhtırayla sona erdi. *Vesayeti geriletme* evresinde start 27 Nisan 2007'de Genel Kurul'un e-muhtırası üzerine yapılan Hükümetin basın açıklaması ile verildi, ardından 12 Eylül 2010 Anayasa Referandumu ile sonuca ulaşıldı. *Sökme evresi* ise Anayasa Referandumu ile başlayan ve 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ile sona erdiği (bazı bakımlardan, hâlen devam ettiği) söylenebilir. Şimdi ise 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimi ile başlatılabilecek başka bir evrede, yeni rejimin *kurulum evresinde* olduğumuzu söyleyebiliriz.

Üçüncü ayak olan Kürt meselesinin çözümü konusuna baktığımızda henüz kesin bir sonuca, dolayısıyla net bir başarıya ulaşılmamış görünse de, inkâr edilemeyecek büyük bir ilerleme sağlandı. Ayrıca, gösterilen çözüm iradesi sayesinde AKP açısından çözüm sürecinin bizzat kendisi, (sağlanan çatışmasızlık ve şimdiye kadar yaşanan ilerleme sebebiyle ve belki de şimdilik) halihazırda bir başarıya dönüşmüş durumdadır. Kürt meselesinin çözümü konusunda AKP ikinci döneminde çeşitli alanlarda bazı girişimlerde bulundu, bunlardan bazıları bilhassa devletin Kürtlere ve meseleye bakışında paradigmatik bir değişikliği yansıtması bakımından devrimseldi. Şiddetin sona erdirilmesi yönünde silahlı unsurlarla yapılmaya çalışılan barış girişimi ise (2009'da Habur ile akamete uğrayan girişiminden sonra) AKP'nin 3. Döneminde, 31 Mart 2013 Nevruz'undaki Abdullah Öcalan'ın Mektubuyla başladı. Bu süreç çeşitli tökezlemelere rağmen devam ediyor ve taraflardan gelen beyanatlardan¹ anlaşılan o ki hızla da sonuca doğru gidiyor. Dolayısıyla Kürt meselesinin çözümü yönündeki irade AKP hükümetinin 2. ve 3. dönemlerinde bazen fonda bazen sahnede olmak üzere, ama hep önemli bir rol oynadı. Öyle görünüyor ki, 4. Dönemde de “Kürt meselesi ve çözüm süreci” farklı bakımlardan siyasî gündemin en temel konusu olmayı sürdürecektir.

¹ “HDP Heyetinden Açıklama” haberi, *Hürriyet Web Sayfası*, 22 Aralık 2014, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/27822007.asp> ve “Akdoğan: Ortak Amaç Seçimden Önce Nihai Çözüm”, haberi, *Milliyet Web Sayfası*, 19 Aralık 2014, <http://www.milliyet.com.tr/akdogan-ortak-amac-secimden-once/siyaset/detay/1986860/default.html>

On iki yıllık söz konusu periyotta Kemalist Cumhuriyet'e karşı verilen bu mücadele ve elde edilen başarılı sonuçlar hiçbir zaman sırf ve tek başına AKP'nin başarısı olarak değerlendirilemez. Bu başarı, değişimi hazırlayan ve talep eden bir sosyolojik tabanın ve geniş bir entellektüel kesimin katkısı ve desteğinin ürünüdür. AKP ise değişim yönünde verilen destek ve talepleri yönetmek ve yönlendirmek konusunda büyük bir maharet sergiledi ve güçlü bir siyasî irade ortaya koydu. Bütün bu değişim sürecinde toplum iki ana blok olarak karşılıklı ittifaklar halinde birleşti. Bu iki bloğu, biri değişime direnen ve statükoyu korumaya çalışan *Ulusalçı Cephe* ve diğeri değişimi talep eden ve destekleyen *Demokratik Cephe* olarak adlandırabiliriz.

Ulusalçı ittifakın ana kitlesi CHP'nin Kemalist seçmeni idi. Siyasî aktör olarak önde her zaman CHP vardı. CHP, bir parti olarak vesayet sistemi içinde, demokrasinin itibarlı olduğu bir dönemde cümle aleme karşı vesayeti gizleyip, sistemi demokrasiymiş gibi göstermeye hizmet ediyordu. Ulusalçı koalisyonun küçük ortakları az sayıda aşırı Türk milliyetçisinden, İşçi Partisi, Türk Solu ve Aydınlık gibi çevrelerde örgütlenen sosyalist-milliyetçilerden oluşuyordu. Bu cephenin asıl güç kaynağı ise ordu, cumhurbaşkanlığı, YÖK ve yüksek yargı gibi vesayet kurumlarıydı. Ordu her zaman rejimin de iktidarın da asıl sahibi olarak baş aktördü. Cumhurbaşkanlığı, seçilmişlere bırakılan zaten dar sivil siyaset alanında, onları başıboş bırakmama, gerekirse haddini bildirme fonksiyonu gören "sivil" görünümlü vesayet makamıydı. Cumhurbaşkanlığı adeta devletin giriş kapısıydı. O yüzden süreçte ilk ve en büyük ara çatışma cumhurbaşkanlığı seçimi ile geldi. YÖK ve yüksek yargı o zamana kadar hem rejimin operasyonel kurumları hem de hegemonik gücünün taşıyıcı ve dağıtıcıları fonksiyonunu üstlenmişti. Üniversiteler ve barolar ise bu gücün dağıtıldığı ve topluma yayıldığı çevre kanalları durumunda idi. Ergenekon Örgütü ise bu vesayetçi rejimin *yasanın dışında* olup yasadışı muamelesi yapılmayan mekanizması, bir nevi *rejim mafyası* idi ve kirli işleri çevirme fonksiyonunu üstlenmişti. Büyük sermaye ve merkez medya da bu ulusalçı cephenin önemli bir parçasıydı. Merkez medya kamuoyunun yönlendirilmesi ve lâik rejime yönelik tehdit ve AKP'ye karşı korku-nefret algısının inşası-yönetilmesi fonksiyonunda ulusalçı cephenin PR unsuru oldu. Sayı ve ahlâkî üstünlük demokrasi cephesinde olabilirdi ama, güç, yöntem ve enstrüman üstünlüğü ulusalçı cephede idi. Ancak köhnelik, ideolojik körlük ve devletli olmanın verdiği şişirilmiş özgüven nedeniyle Ulusalçı Cephe demokrasi koalisyonu karşısında açık bir yenilgiye uğradı.

Demokrasi koalisyonunun beş ayrı unsurdan müteşekkil olduğu söylenebilir. Birinci unsur AKP'nin ana seçmen kitlesini oluşturan (merkez sağ partilerin geleneksel tabanı olan) dindar-muhafazakâr ve milliyetçi-

muhafazakârlardır. Bu kesimin içine İslamcılıktan gelen ancak AKP ile birlikte ılımlılaştıran gruplar dâhil olmuş, buna karşın çeşitli İslamcı grup ve hareketler dışarda kalmıştır. İkinci unsuru, Kemalist rejimden en çok muzdarip olmuş toplum kesimlerinden olan Kürtler oluşturmaktadır. Kürtlerin tamamı olmasa bile önemli bir kesimi hem bu koalisyona destek vermiş hem de AKP seçmeni haline gelmiştir. Bu iki toplumsal kesim AKP'nin merkeze yerleşirken topladığı ana seçmen kitlesini oluşturmaktadır.

AKP'nin, seçmen çoğunluğunun desteğine ve vesayet karşısında ahlâkî üstünlüğe sahip olmasına rağmen bu mücadeledeki başarıyı tehlikeye atacak denli büyük bir imaj ve PR problemi vardı. Söz konusu koalisyonun ikinci ve üçüncü unsurları bu imaj problemini çözen ve psikolojik-entelektüel üstünlük sağlayan unsurlar olmuşlardır. Bu imaj probleminin sebebinin AKP'nin İslamcı kökleri ve muhafazakâr yapısı ülke içinde ve dışında İslam antipatisi ve önyargısı AKP'nin PR problemini besleyen adeta doğal bir kaybaktı. Söz konusu probleme deva olan ilk unsur seküler entellektüeller, yazarlar ve kanat önderleri (bu yazıda burdan sonra kısaca "seküler aydınlar" veya "aydınlar" demeyi tercih edeceğim) idi.

Seküler aydın kesimi koalisyonun sayıca az ama en hayati unsuru oldu, zira bunlar AKP'nin, ve de AKP'ye destek vermesi olağan kabul edilecek muhafazakâr/İslamcı aydınların temsil ettiği dindar imajın aksine, "seküler" ve "çağdaş" bir yaşam tarzına ve farklı değerler kümesine sahiptiler. En az Kemalistler kadar "çağdaş" ve "seküler" görünüyorlardı. Bu grup hem içerde hem dışarda İslam/Müslüman ürküntüsünü teskin etme ve vesayetçi rejime karşı felsefî-siyasî argüman üretme fonksiyonunu üstlendi. Ayrıca medya desteğinin de en önemli ayağını oluşturdu, ki bu noktada bilhassa *Taraf Gazetesi*'nin yeri çok önemliydi. Bu kesimin temel motivasyonu ve beklentisi rejimin daha demokratik ve özgürlükçü bir yöne doğru evrilmesiydi. Demokrasi koalisyonunun dördüncü unsuru AB üyeliği çıpası üzerinden elde edilen Batı desteği oldu. Batı bilinçli bir pozisyon alıştan ziyade, AKP'nin izlediği başarılı üyelik stratejisine olumlu karşılık vermek suretiyle bu koalisyonun "dış unsuru" haline geldi. Bu koalisyondaki beşinci unsur ise Gülen Cemaati'dir. Cemaat bu koalisyonda başlangıçta çok görünür değildi, sürecin sonlarına doğru daha öne çıktı ve görünür hale geldi. Cemaat bu süreçte önce daha ziyade "lojistik" destek sağlama fonksiyonunu üstlendi, ardından vesayetlin derin ayağıyla mücadelede emniyet ve yargı üzerinden aktif bir rol aldı.

Bu dönemde yaşanan ulusalcı ve demokratik cepheleşmede MHP'nin ve BDP'nin nasıl bir pozisyon aldığı ve ne türde bir politika geliştirdiği konusu ayrıca dikkate değer bir mevzudur. Bu iki partinin, vesayetle mücadele dö-

neminde, kendi toplumsal tabanlarından farklılaşan veya onlarla her zaman tam uyumlu olmayan pozisyonlar aldığı söylenebilir. Bu durum partiler arası rekabet sebebiyle bir yere kadar anlaşılır olmakla birlikte, sanırım bazı alanlarda ayrıca açıklamaya ihtiyaç gösteriyor. MHP “kurumsal olarak” demokratik cephede “açıkça” hiç yer almamış olmakla birlikte vesayetle mücadeleye “açıkça” pasif bir destek verdi. MHP kritik zamanlarda vesayet yerine seçilmişlerin yanında durarak bu sürece katkı sundu. Vesayetle mücadelenin başarıya ulaştığı ve çözüm sürecinin öne çıktığı dönemle birlikte, MHP demokratik siyasetin olağan sürecine uyan bir biçimde kendisinden beklenilebilecek siyasî pozisyonlar almaya yöneldi. Asıl dikkati çeken ise bu cepheleşme sürecinde BDP’nin tavrıydı. BDP vesayetle mücadelenin belirleyici olduğu dönemde çoğunlukla ikircikli ve gel-gitler gösteren bir performans sergiledi. Örnek olarak, Parti’nin parti kapatmalara ilişkin referandum maddesine oy vermemesi ve 12 Eylül Referandumunda boykot kararı alması verilebilir. Kemalist vesayet devletinden en çok zulmü görmüş bir siyasî hareketin vesayetle mücadeleye daha net ve tutkulu şekilde destek vermesi beklenirdi. Bu durum, BDP hareketinin o zamana kadar haklı şekilde almış olduğu devlet karşıtı tutum alışkanlığından kolayca vazgeçememesi, AKP Hükümeti ile eski devleti özdeşleştirmiş olması ve/veya AKP Hükümetinin mücadeleden zaferle çıkabileceğine güven duymamış olabileceği varsayımları ile kısmen açıklanabilir. Şunu not etmek lazım ki, BDP materyalist, pozitivist ve seküler olan ideolojisi ve söylemi bazında ulusalcı/Kemalist unsurlar ile daha büyük bir yakınlık taşımaktadır. Ancak Ulusalcı/Kemalist unsurlar ile tarihsel ve pratik olarak büyük ve kapanmaz bir karşıtlık içindedir. Diğer taraftan ise muhafazakâr/İslamcı unsurlar ile ideoloji ve söylem bağlamında keskin bir karşıtlık halinde olmasına rağmen, tarihsel ve stratejik olarak tam bir çıkar ortaklığı içindedir.

Demokrasi ittifakını bir arada tutan unsur ekonomik gelişme ve demokratik gelişme alanındaki iyileşmeler ve gittikçe daha da iyileşeceğine dair beslenen reel karşılığı bulunan güçlü bir beklentiydi. Bu beklentilerin gerçekleşebilmesi büyük ölçüde vesayetçi Kemalist statükonun saldırısı ve karşı direncinin geriletilmesine doğrudan bağlıydı, dolayısıyla ittifak esas olarak bu amaç üzerinde birleşti ve şekillendi. Demokratik Cephe koalisyonu başlangıca kıyasla zamanla daha da çeşitlenerek ve pekişerek büyüdü ve güçlendi. Söz konusu ittifak AKP’nin 1. ve 2. Dönemlerinde hem çok açık bir biçimde görünür haldeydi hem de çok aktif bir durumdaydı. Bütün bu süreçte statüko-ya karşı verilen mücadelede elde edilen kazanımlar ve başarılar katkı oranları farklılaşsa bile nihayetinde ortak olarak bu ittifakın eseridir.

2. Anti-AKP/Erdoğanlılar versus Seçilmiş Hükümete Destekçiler

Demokratik ittifak cephesinin son büyük başarısı 2010 Anayasa Referandumunda oldu. Bundan sonra ise ittifak yavaş yavaş gevşedi ve 2011 Genel Seçimlerinden sonra ise kısmen dağıldı veya bambaşka bir evreye geçildi. Haziran 2011 Genel Seçimleriyle birlikte AKP'nin "ustalık dönemi" diye adlandırıldığı 3. Dönemi başlamış oldu. AKP'nin seçimleri kazanmasıyla birlikte demokratik cephede hâkim olan hava kabaca şöyleydi: Uzunca bir süredir statükoya ve onun çeşitli vesayet araçlarına karşı verilen savaş kazanılmış, davalarla ve değişen meşruiyet algısıyla birlikte askerî darbelerin yapılamayacağı bir seviyeye ulaşılmış, dolayısıyla tehlike geçmiş ve ayrıca demokratik yeni siyaset sistemin inşası önünde hiç bir engel kalmamıştı. Ulusalçı ittifaka hâkim olan hava ise bir yenilmişlik ve pes etmişlik haliydi. Bu kesim süreç boyunca verilen yoğun savaştan ve aşırı aktivizmden yorulmuş halde yenilgiyi, altında umutsuzluk yatan bir sükûnetle karşıladı. Böylece Türkiye'deki değişim sürecinin yeni bir evreye geçeceği bir noktaya ulaşılmış oldu.

Bu dönemde söz konusu ittifaklarda çözümlere ve ayrılmalara, yerlerine ise yeni ittifakların kurulmasına tanıklık ettik. Uzunca bir süredir devam eden ittifakların net biçimde bozulduğu ve yeni ittifakların ortaya çıktığı dönem olan 2013, Türkiye için bile sıra dışı ve çok uzun bir yıl oldu. İttifaklar bakımından yaşanan değişimi izlemek için Demokratik Cepheye baktığımızda ittifakın tabanı olan toplum-seçmen unsuru bakımından büyük bir yer değişikliğinin söz konusu olmadığını görüyoruz. Bu konuda iki hususa dikkat çekilebilir. İlk olarak, aslen MHP'li seçmenin vesayetle yoğun mücadele dönemi olan 2. Dönemde daha güçlü bir destek vermişken, 3. Dönemde Çözüm Sürecine ilişkin yaklaşımı sebebiyle kısmen geri çekilme yaşadığı söylenebilir. İkinci olarak, 2002'den buyana AKP güçlendikçe ve iktidarda kalma süreci uzadıkça, Parti'nin seçmen kitlesinin daha seküler toplum kesimlerinin katılımıyla hayli çeşitlendiği söylenebilir.

Demokratik Cephe ittifakıyla ilgili asıl yer değiştirmeler ve desteğin çekilmesi *seküler aydınlar*, *Batı* ve nihayet *Gülen Cemaati* unsurlarında yaşandı. İlk olarak, kendi mahallelerine rağmen² AKP'ye vesayetle mücadelesi boyunca destek vermiş olan seküler aydınlardan bir kısmı Demokratik Cephe dediğimiz ittifaktan ayrıldı. Bu ayrılış, 2011 Genel Seçimlerini takiben desteği çekme şeklinde kendini gösterdi, ancak Mayıs 2013 Gezi Vakası ile hızla AKP karşıtlığına evrildi. Gülen Cemaati ile AKP Hükümeti arasında, 12 Eylül 2010 referandumu

2 Bu aydınlar bilhassa 12 Eylül Referandumunda "Yetmez, ama Evet" kampanyası yürüttükleri için AKP'li olmakla veya AKP'nin çıkarlarına hizmet ettikleri gerekçesiyle kendi seküler-beyaz Türk mahallelerinde baskı gördüler. Sonrasında yani 2012-2013 hattında Anti-AKP cephesine geçmelerine veya AKP'ye destek vermekten vazgeçmelerine rağmen mahalleleri "ihametlerini" hiç unutmadı.

ile “ortak düşman” a karşı kazanılan zafer sonrası yeni dönem için iktidar mücadelesi yavaştan başlamıştı. Ancak bu mücadele, 7 Şubat 2012’de MİT Müsteşarı Hakan Fidan’ın PKK ile görüştüğü gerekçesiyle Gülen Cemaati’nden bir savcı tarafından ifadeye çağırılması olayına kadar “ortaklar” arasında iktidar paylaşımı niteliğinde seyrediyordu. Ancak ondan sonra bu mücadele yavaş yavaş “asıl iktidar sahibinin kim olacağı” meselesine dönüştü. Bu durum Gezide netleşti, dershane meselesinde kılıçlar çekildi ve nihayet 17-25 Aralık Soruşturmasıyla savaş başlamış oldu. Batılı elitlerin önemli bir kısmının AKP Hükümeti’nden desteğini çekmesi ise yine bu üçüncü dönemde gerçekleşti. Bunda Batının Türkiye ile ilişkilerini kendileri üzerinden kurdukları seküler aydınlar ve Cemaatin etkisi muhakkak ki oldu. Ancak, AKP’nin kendini güvende hissetmesiyle birlikte Batı desteğini eskisi kadar önemsemeyip, Batı karşısında daha müdanasız bir tavır takınması ve uluslararası reel-politikada yapılan hamlelerin ve yaşanan gelişmelerin etkisinin daha güçlü bir unsur söylemek gerekir.

2013 yılı Nevruz’unda (21 Mart) okunan ve Çözüm Sürecinin startını veren Öcalan’ın Mektubu, 31 Mayıs’ta başlayan *Gezi Vakası*³ ve 17-25 Aralık Soruşturması olmak üzere üç büyük olay ile Türkiye’de on yıldır oluşan siyasî dengeler ve ittifaklar altüst oldu ve yerine yeni siyasî amaçların ve dolayısıyla yeni ittifakların kurulduğu bir dönem başlamış oldu.

a. Çözüm Süreci ve Taraf Gazetesi

Aslına bakılırsa *Taraf Gazetesi*’nin serüveni ve Nisan 2013 yılında *Taraf*’ta yaşanan olay söz konusu siyasî amaç ve ittifak değişimini hem sembolik hem içerik olarak oldukça iyi temsil ediyor. *Taraf Gazetesi* 15 Kasım 2007’de yayın hayatına başladı, yani AKP’nin vesayet güçlerinin merkezi organı olan Ordu ile mücadeleye girdiği 2. Dönemin başında. Bu mücadelede *Taraf Gazetesi* kimsenin inkâr edemeyeceği çok hayati bir rol üstlendi. Gazete, bir yandan, Gülen Cemaati’nin darbe davaları için kanıt olarak kullanılacak olan belgeleri kamuoyuna duyurması ve savcılığa ulaştırmasında kanal olarak işlev gördü. Diğer yandan, manşetler, haberler ve köşe yazıları ile darbe karşıtlığı ve darbe davalarına destek konusunda güçlü bir kamuoyu yaratılmasına hizmet etti. Yani *Taraf Gazetesi* vesayetle mücadelede “halkla ilişkiler şefi” olarak çok önemli bir vazife üstlendi. Hem haberleri hem köşe yazarlarıyla vesayetle mücadelenin medya üssü oldu. Vesayetle mücadele siyasî amacında başarıya ulaşıldıktan bir süre sonra, Aralık 2012’de bütün bu süreçte gazetenin

3 Gezinin ilk üç günün ardından dönüştüğü hâli ilk fark eden ve tehlikeye ilk dikkati çeken ve böylece kamuoyunun Gezi hakkında sonradan geliştirdiği temkinli tavrıda etkisi olan aydınların başında Atilla Yayla gelmektedir. Yayla, yaratılan “Gezi Gençliği” efsanesiyle, sokak şiddeti ve işgaller ile demokratik hak arama yöntemleri arasındaki ayrımın bulanıklaştırıldığı bir ortamda, linçe maruz kalma pahasına, bu ayrımların tekrar netleşmesini ve yerli yerine oturmasını sağladı.

başında olan Genel Yayın Yönetmeni Ahmet Altan ve Yardımcısı Yasemin Çongar gazeteden ayrıldı. Gazetenin başına 1 Şubat'ta Oral Çalışlar getirildi.⁴ Ancak, Çalışlar dönemi adeta yeni evreye girmeden önceki ara dönemdi. Gazete sahibi Başar Arslan, Çalışlar'ın Akil Adamlar Heyeti çalışmaları için Kastamonu'da bulunduğu bir sırada ve ona haber vermeden gazetenin yazı işleri müdürü Kurtuluş Tayız ve genel koordinatör Markar Eseyan'ı görevden aldı. Bunun üzerine Oral Çalışlar ve 23 gazeteci *Taraf*'tan bir bildiri⁵ ile ayrıldılar. Gazetenin genel yayın yönetmenliğine, Neşe Düzel getirildi.⁶ Bu değişimden beri *Taraf Gazetesi* Gülen Cemaati'nin siyasî pozisyonuyla uyumlu bir yayın çizgisi izlemektedir.

Bu bildiride yer alan şu ifadeler yaşanan anlaşmazlığın ve yeni siyasî amaç ve yeni siyasî ittifakların da adeta habercisiydi. Bildiride yazarlar şöyle diyordu:

"Taraf demokrat kamuoyunun üzerine titrediği bir ses oldu hep. Bu ses bugün 'amasız, fakatsız' barışı mı destekleyecek, yoksa barış aktörlerinin üzerine mi çullanacak. Çıplak soru budur. 'Demokrasi mi, barış mı' sorusu yapaydır; akıl dışıdır.

Taraf'ın barış politikalarını destekleyen çizgisini 'demokrasi mücadelesinden vazgeçmek' gibi gören ve gösteren aklın, onun gücünü hükümete ve Kürt hareketine yüklenmek için kullanmamasından rahatsız olduğu anlaşılıyor. Bu aklın öncelikli endişesi, barışı sağlayacak aktörlerin kazanacağı politik güç. Barışı önemsizleştiren ve 'demokrasi eksikliklerine' odaklanan bir editoryal çizgi operasyonunun başka bir tercümesi yok.

*Barışın politik aktörlerini demokrat kamuoyu gözünde aşındırmayı, barışın desteklenmesinden daha önemli bulanlar Taraf'ı köklerinden kopartmayı göze aldılar. Artık onları ilkeler değil, politik hesaplar ilgilendiriyor. 'Demokrasi olmadan barış olmaz' sloganının cilasını kazıdığımızda ortaya çıkan budur."*⁷

Gazete sahibi Başar Arslan ve Neşe Düzel ile gazeteden bildiri ile ayrılan yazarlar arasındaki anlaşmazlık esasen demokrasi ve Kürt meselesi arasındaki ilişki ve öncelik sorunu olarak görünüyordu. Sonrasında bu mesele, aydın-

4 Oral Çalışlar ile ilgili düşülmesi gereken bir not var. Kendisi 17-25 Aralık operasyonlarının bir darbe girişimi olduğunu en erken fark edenlerden biri olup, kamuoyu önünde bu görüşünü açık ve net bir şekilde deklare etmiştir. İnsanların abandone olduğu bir ortamda bu çok cesurca ve kritik bir çıkışı.

5 Aslında ikinci bildiridir bu bahsedilen. İki patrona işlemini geri alması çağrısını içermektedir.

6 Radikal Gazetesi Web Sitesi haberi, 26 Nisan 2013: http://www.radikal.com.tr/turkiye/tafafta_oral_calislar_gitti_nese_duzel_geldi-1131232

7 Söz konusu haber ve bildiri metni için bkz. T24 Web Sitesi, 30 Nisan 2013, <http://t24.com.tr/haber/taraf-yazarlarindan-kamuoyuna-duyuru,228911>

lar arasında 2013 ve 2014 yılı boyunca iyice netleşen ve pekişen bir ayrışmanın en esaslı sebeplerinden biri olarak kendini ortaya koydu.⁸

Söz konusu ayrışma ile AKP'den desteğini çekmekle kalmayıp anti- AKP-ci/Erdoğanlı bir siyasî pozisyon alan aydınlara göre durum özetle şöyle görülmüyordu: “Vesayetle mücadelede başarıya ulaşıldığına göre yeni siyasî amaç tam teşekküllü bir demokrasinin vakit kaybedilmeden inşa edilmesi olmalıdır. AKP Hükümetine askerî vesayetle mücadelesinde verilen destek, vesayetin geriletilmesi sonrasında demokrasinin kurulacağı beklentisine yakından bağlıydı. Haddizatında vesayetle mücadele demokrasi mücadelesinin ilk evresiydi, şimdi ikinci evresine gelindi. O halde, AKP hükümeti hemen ve öncelikli olarak liberal bir demokrasiyi inşa etmelidir. Kürt meselesinin çözümü demokrasinin tam anlamıyla kurulmasıyla çözülecektir, demokrasinin inşası çözümden önce gelmektedir.”

Bu görüşte olan aydınlara göre, barış ve çözüm girişimlerinin öne çıkması ve burada sağlanan ilerleme AKP'nin demokrasi inşasını ağırdan almasını, otoriter eğilimlerini, (daha ilerleyen zamanlarda ise) diktatörlüğe/totaliterliğe gidişini perdeleyen ve ona yol veren bir kaldıraç işlevi görmektedir.⁹

8 Bu “demokrasi ve çözüm süreci arasında tercih” meselesi gerilimin iyice arttığı ve kutuplaşmanın zirve yaptığı zamanlarda büsbütün şirazesinden çıktı. Anti-AKP/Erdoğan cephesinde yer alan bazı yazarlar Kürt siyasî/silahlı hareketine “AKP ile barış yaparak ve silahları susturarak bizim yürüttüğümüz demokrasi mücadelesine köstek oluyorsunuz” mealinde sitenler ettiler ve adeta yeniden savaşa davet çağrılarını gönderdiler. Bu sitem ve çağrılar zaman zaman Kürt siyasî hareketinin kendi mahallesi olan sosyalist çevrelerde ve Gülen Cemaati çevresinde Kürtler üzerinde “AKP işbirlikçisi yaftası” tehdidi ile bir mahalle baskısına dönüştürüldü.

Sol cenahtan Nuray Mert 30 Ocakta 2014'te T24 Web Sitesi'nde yayınlanan “Kürtler ve İktidar: Yazmalı mı Yazmamalı mı?” yazısında da “Kürtler için yolun sonu böyle mi olacaktı?” diye sorarak konuya hafiften giriş yaptı. <http://t24.com.tr/yazarlar/nuray-mert/kurtler-ve-iktidar-yazmalı-mi-yazmamalı-mi.8412>. Ardından, S.S. Önder'in bir TV'de yaptığı konuşmada, tıpkı Öcalan gibi meseleyi Kürt meselesinin çözümünü istemeyen odakların yürüttüğü Hükümete karşı bir “darbe dinamiğine” bağlayan açıklamalarına Nuray Mert çok sert bir cevap verdi. Yazıda, esasen darbe değerlendirmesine ateş püsküren ve darbe izahının otoriterlik yolunda hızla ilerleyen AKP'ye bir nevi kalkan olduğunu ileri süren, Kürt Hareketinin de çeşitli çözüm pazarlıkları karşılığında AKP'nin kurmakta olduğu otoriter rejime göz yummakta olduğunu ima eden bir yazıydı. Mert'e Önder cevap verdi, Mithat Sancar da bu polemige müdahil oldu. Nuray Mert, “Barış Süreci, İktidar ve İlahi Sırrı”, *Diken Web Sitesi*, 22 Ekim 2014, <http://www.diken.com.tr/baris-sureci-iktidar-ve-ilahi-sirri/>

Mithat Sancar şöyle veryansın ediyor: “Bu hükümetle, böyle bir anlayışla bir barış süreci yürütülemez’ dersiniz, açıkça ‘Kürt hareketi ne yapsın sorusunu da cevaplamamız gerekir. ...Masadan kalksın da ne yapsın Kürt hareketi?” Sancar, bu durumda gerçek seçenek “silahlı mücadeleye dönmek” olacaktır diyerek bu itirazı yapanları asıl talepleriyle yüzleşmeye davet ediyor. Bkz. Mithat Sancar, (röp. Ezgi Başaran) “Evet Otoriter Bir Hükümetle de Barış Süreci Yürütülür”, *Radikal Web Sitesi*, 27 Ekim 2014, http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ezgi_basaran/evet_otoriter_bir_hukumetle_de_baris_sureci_yurutulur-1221367

Liberal camiadan da Kürtlere seslenenler oldu. Örneğin İhsan Dağı bir yazısında Kürtlere kritik dönemlerde AKP'ye destek oldukları ve paralel yapı söylemini benimsedikleri için tabiri caizse sitem etti: “Gezi Parkı olaylarından bu yana Kürt siyasal hareketinin iktidara verdiği destek dikkat çekiyor. AKP ile PKK-BDP arasında ilginç bir 'paralel söylem' gelişmiş durumda. En son BDP milletvekili Sırrı Sakık, 'Bütün yolsuzlukların üzerine gidilsin ama çok da umurumuzda değil' deyiverdi. Öcalan da Bayık da hükümetin dilini konuşuyorlar. KCK'dan Bese Hozat 'Ermeni ve Rum lobileri de paralel devlet' diyerek devlete destek telaşını absürdüte seviyesine çıkardı. ...Bir ülkeyi otoriterleşme üzerinden derin bir krize sürükleyen bir siyasî aktör, bu saatten sonra barışın, Çözümün aktörü olabilir mi?” “Otoriterleşen Bir Türkiye'de Kürtler Özgür Olabilir mi?”, *Zaman Gazetesi*, 4 Şubat 2014, http://www.zaman.com.tr/ih-san-dagi/otoriterlesen-bir-turkiyede-kurtler-ozgur-olabilir-mi_2197466.html

9 Berat Bekir Özipek Kürt meselesinde çözüm ilerledikçe ve kalıcı olmaya başladıkça bazı aydınlara gösterdiği

Bu durumda, çıkarım gayet basittir: “Demokrasi gelmeden barış gelmeyeceği veya (sonradan formüle edildiği haliyle) Kürtleri kandıran ve oyalayan güvenilmez bir AKP/Erdoğan ile barış gelmeyeceği gibi, meğerse hiç bir zaman demokrasiyi hedeflememiş olduğu anlaşılan bir AKP/Erdoğan ile artık demokrasinin kurulması hayal olmuştur.” O halde Erdoğan’ın/AKP’nin iktidardan düşürülmesi gayet makûl bir siyasî amaç olarak ortaya konabilir. Zira, “arzu ettikleri demokrasi” kurulamamış olsa da, halk desteğini arkasına almış bir tek adamın diktatörlüğe gidişini durdurmak kendi bağlamı içinde bu aydınlara gayet meşru görünebilecektir. *Anti-AKP/Erdoğan Cephesi* diye adlandırabileceğimiz ittifakı birleştiren temel siyasî okuma ve temel siyasî hedef en özet ve esas haliyle böyle görünmektedir. Böylece, AKP’yi/Erdoğan’ı iktidardan düşürme siyasî amacı etrafında yeni bir ittifak oluşmuş oldu. Bu ittifakın Gezi ve 17-25 Aralık ile net bir şekilde oluştu ve 30 Mart’ta ve 10 Ağustos’ta seçim ittifakına tahvil edildi. Görünen o ki, yeni oluşan ittifak en azından Haziran 2015 genel seçimleri sonuna kadar devam edecektir.

Diğer taraftan bunun karşısında bahsi geçen “anti”ye karşı duran, *Seçilmiş Hükümete Destek Cephesi* diye adlandırabileceğimiz bir karşı ittifak oluştu. Bu cephede saf tutanların meseleye bakışını yine *Taraf Gazetesi*’nde yaşanan yukarda bahsedilen ayrılık üzerinden giderek izah etmeye çalışalım. Hükümet destekçisi ittifak Kürt meselesinin çözümünü, engel olarak görmek bir yana Türkiye’nin demokratikleşmesinin en hayatî kısmı olarak görmektedir. Hatta, bu cepheye göre Kürt meselesi barışçı bir çözüme kavuşmadığı süreçte demokrasinin istikrarlı ve ileri bir duruma gelmesi oldukça zordur. Buna göre, Hükümet çözüm konusunda gösterdiği irade sebebiyle desteklenmeye devam edilmelidir. Zira, hâlihazırda diğer siyasî partilerden hiçbirisi çözüm konusunda herhangi bir inisiyatif almaya niyetli görünmemektedir. Bu cepheye göre, Anti-AKP/Erdoğan cephesi, içine girdikleri karşıtlık sebebiyle Türkiye’nin mevcut özgürlükler ve demokrasi durumunu aşırı karamsar ve gerçeklikten kopuk olarak değerlendirmektedirler. Bunlara göre, Hükümette eleştirilecek pek çok mevzu bulunmakla birlikte, eski ile kıyaslandığında daha kötüye gidildiği söylemi, hatta zaman zaman 12 Eylül ve 90’lar ile bu

olumsuz tepkiyi Viva Zapata filminden “mutsuzsunuz, çünkü savaş bitti” repliği ile tanımlayarak bu aydınların durumu şöyle anlatıyor: “Kürt Barışı, bugüne kadar bu topraklarda vuku bulan en hayırlı iş. ...Ama tam da bu yüzden, ona düşman kesilenler var. Ve yine tam da bu yüzden, düne kadar Kürtlere dost görünen bazıları da bugün fazlasıyla mutsuz görünüyor. Sıkılıyorlar, huzursuzlanıyorlar, içleri daralıyor ve tıpkı Aguirre gibi, kötülüğü mantığa büründürüp yeniden savaş olsun diye en olmadık gerekçeler uyduruyorlar. Barışın neden mümkün olmadığını anlatmak için bin dereden su getiriyorlar. Çatışma ve ölümle geçen onlarca yıla gösterdikleri sabrı barışa gösteremiyorlar. Gencecik bedenler toprağa verilirken göstermedikleri öfkeyi, çözüm Süreci’ne gösteriyorlar, savaşa tanıdıkları şanslı barışa tanımıyorlar. Kuşaklar boyu devam eden tarifsiz acılarla dolu bir geçmişi geride bırakmak için savaşan güçler anlaşmış, devlet ile PKK masaya oturmuş ve bir çözüm Süreci başlatmış, onlar ‘olmaz, olamaz, barışamazsınız’ diye bağırıyorlar.” Serbestiyet Web Sitesi, 6 Haziran 2014, <http://serbestiyet.com/mutsuzsun-cunku-savas-bitti/>

dönem arasında kurulan benzerlikler büyük bir ölçüsüzlüktür.¹⁰ AKP'nin son döneminde bazı konulardaki yalpalamalar, ağırdan almalar veya işlemeyen bazı politikalarda ısrara rağmen, hâlâ demokratikleşme konusunda iyileşmeler ve önemli adımlar atılmaya devam edilmektedir. Yâni bu kesime göre eksiklerine ve düşen hızına rağmen demokratikleşme halen devam etmektedir.

Bu cephede yer alan aydınlara göre AKP'ye eleştirel veya muhalif olmak ile demokratik seçimlerle işbaşına gelmiş bir hükümet olarak AKP'yi demokrasi dışı yöntemlerle iktidardan uzaklaştırmaya kalkışmak birbirine karıştırılmamalıdır. İlki meşru ancak ikincisi gayri meşrudur. Bu bağlamda, söz konusu cephede yer alan aydınlar, Gezi'yi, sivil bir demokratik tepki olarak başlayan ancak sonra manipüle edilerek anti demokratik bir eyleme dönüştürülmüş bir hareket olarak görmektedirler. Gezi kısa bir süre içinde Hükümet'i sokak şiddeti, iç çatışma ve işgaller gibi demokratik olmayan usullerle devirmeye yönelik bir girişim halini almıştır. Benzer şekilde, 17-25 Aralık operasyonunu yolsuzluk maskesi altında Gülen Cemaati tarafından, Emniyet ve Adliyedeki kadroları eliyle Erdoğan'ın ve Hükümetinin devrilmesi ve siyasetin dizayn edilmesi girişimi olarak kabul ediyorlar. Hükümet destek cephesinin siyasî okuması özet haliyle böyledir. Bu okumadan hareketle bu cephenin siyasî amacı öncelikli olarak hükümetin demokrasi dışı yöntemlerle devrilmesine karşı durarak bu tür girişimler karşısında Hükümeti desteklemek olarak şekillendi diyebiliriz. Çünkü bu aydınlara göre bu tür devirme girişimlerinin başarıya ulaşması demek, demokrasinin ilk zorunlu koşulu olan iktidarın seçimle el değiştirmesinin yani seçimlerin ihlali anlamına gelecektir. Bu ittifak cephesi 30 Mart Yerel Seçimlerinden sonra "hükümetin devrilmesi" tehlikesinin geçtiği kanaatiyle seyrekleşmiş olmakla birlikte, 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerine kadar kısmen ayakta kalacak gibi görünüyor.

b. Aydınların Yeni Siyasî Pozisyonları

O halde *Anti-AKP/Erdoğan Cephesinin* söylemini kuran aydınlarla *Seçilmiş Hükümete Destek Cephesinin* söylemini kuran aydınlar arasındaki temel ayrışma AKP Hükümeti karşısında nasıl bir pozisyon aldıkları üzerinden şekillenmiş oldu. Taraflardan biri meseleyi kişiselleştirip Hükümete karşı irrasyonel tepki ve nefret ile güdülenen bir tutum almakla, buna karşın, muhalefetin yanında pozisyon almakla, Cemaatin argümanlarını dillendirmek ve Cemaatin kendi vesayetini kurma girişimine destek vermekle suçlanırken, diğeri sırf seçilmiş olduğu için Hükümete açık çek desteği vermekle ve Hükümetin apolojisti olmakla suçlandı. Velhasıl, seküler aydınlardan şimdiye kadar AKP'ye destek

¹⁰ Tanıl Bora, "Hangisi En Beterdi?", *Birikim Haftalık Yazılar*, 26 Kasım 2014, <http://www.birikimdergisi.com/haftalik/hangisi-en-beterdi>

verenlerden bir kısmı bu desteği çekerek AKP karşıtı bir pozisyona geçerken, bir kısmı destek vermeye devam etti. Esasen her iki grupta yer alan aydınlar da söz konusu pozisyonlarının ana referansını demokrasi üzerinden inşa ediyorlar. Yani, aldıkları siyasî pozisyonun ve stratejinin gerekçesini siyasî ideal olarak kabul ettikleri demokrasinin korunması ve geliştirilmesi olarak ortaya koyuyorlar. Her iki grup aydın da demokrasi referansında anlaşılıyorlar, ancak o siyasî amaca, hangi pratik siyasî tutum ve stratejiyi takip ederek ulaşılacağı hususunda ayrışıyorlar. “Ayrışıyorlar” ifadesi biraz hafif kaldı sanki. Onun yerine “çatışıyorlar” demek gerçeği yansıtmak bakımından daha isabetli olur sanırım.

Bu noktada “seküler aydınlar” ifadesinin biraz açılması faydalı olabilir. Türkiye’de genellikle 12 yıllık bu süreçte entellektüelleri, akademisyenleri veya köşe yazarlarını, AKP ile ilişkileri bağlamında¹¹ “liberal aydınlar” olarak adlandırmak genel geçer bir davranış oldu ve maalesef bu yanlış adlandırma yaygınlaşıp yerleşti. Liberal kelimesi ideolojik ve fikrî aidiyetlerine veya kendilerini nasıl tanımlamalarına bakılmaksızın ve ondan bağımsız olarak kullanılan bir sıfat ve bir kategori haline dönüştürüldü adeta. “Liberaller” ifadesi çoğunlukla bir birinden farklı ideolojik ve felsefî kabullere sahip olmakla birlikte, Türkiye’nin demokratikleşmesine ve insan hak ve özgürlüklerinin yerleşip pekişmesine destek verdiği düşünülen ılımlı kişileri adlandırmak için kullanıldı.

Yanlış bir adlandırmayla (umarım bir tür galat-ı meşhur olmaz) “liberaller” denilen aydınların en dikkati çeken kesimini *Marksistler*, daha doğru bir ifadeyle eski Marksistlerden müteşekkil grup oluşturuyor. Bu aydınlar, bir kısmı daha önce olsa da, ağırlıklı kısmı 90’larda sosyalist sistemlerin çökmesi ve onunla birlikte Marksizmin itibarının zayıflaması ile devrim söylemini ve şiddeti bir araç olarak meşru gören tutumlarını terk ederek liberal Batı demokrasilerine referans vermeye başladılar. Bazıları bunu bir hesaplaşma ve sorgulamayla kapsamlı bir şekilde ve hayli erken bir tarihte yaparak kendilerini demokrat veya liberal olarak (Gülay Göktürk, Halil Berktaş, Ali Bayramoğlu, Oral Çalışlar gibi) tanımladılar. Geri kalan büyük kısım ise kendilerini hala sosyalist veya Marksist olarak (Ömer Laçiner, Ferhat Kentel, Ahmet İnel, Nuray Mert veya Murat Belge gibi) tanımlamaya devam etmekle (veya kendini açıkça tanımlamaktan uzak durmakla) birlikte demokratik usullerle uyuşmaya razı oldular.

¹¹ Bu ilişki bağlamı dışında da kendini liberal olarak tanımlamayan veya liberal olmayan aydınları “liberal” olarak adlandırmak sık karşılaştığımız bir durum. Örneğin; AB’ye üyeliği desteklemek veya karşı olmak gibi tartışmalar bağlamında bu adlandırmalar yapıldı. Neredeyse, bir parça hak ve özgürlükten bahseden ve radikal olmayan herkes liberal olarak adlandırılacak.

Aydınlar arasındaki ikinci grubu *demokratlar* olarak adlandırabileceğimiz kesim oluşturuyor. Bu kesimdekiler ya kendisini demokratlık dediği spesifik bir fikrî-felsefî pozisyonla tanımlayanlardan (Ethyen Mahçupyan gibi) veya net ve keskin ideolojik görüşleri olmamakla birlikte (Markar Esayan, Yıldırım Ogur, Mehmet Üçler, Osman Can gibi) liberal demokrasiyi benimseyen kişilerden oluşuyor.

Son grupta ise gruba genel adını da veren asıl *liberaler* bulunuyor. Benim *seküler aydınlar* dediğim ama yerleşik haliyle *liberaler* denilen aydınlar arasında belki de sayıca en az olanları felsefî ve fikrî olarak liberalizme bağlı olup kendini açıkça liberal olarak tanımlayanlarıdır. Liberalizmin farklı ekollerine bağlı olmakla birlikte bu isimlerin büyük kısmı LDT çevresinde bulunan veya bulunmuş olan (Atilla Yayla, Bekir Berat Özipek, Mustafa Erdoğan, İhsan Dağı, Gülay Göktürk, Levent Korkut, Vahap Coşkun gibi) isimlerden oluşmaktadır.

Ben liberal aydınlar yerine seküler aydınlar kavramının kullanılmasını öneriyorum. Eğer, Türkiye’de kendini açıkça felsefî ve fikrî temellerden hareketle liberal olarak tanımlayan önemli sayıda ve ağırlıkta entelektüeller olmasaydı bu adlandırma ciddi bir sorun olmayabilirdi. Lâkin bugün Türkiye’de, kendini açıkça ve özenle fikrî ve felsefî olarak tanımlayan sayıları fazla olmasa da etkileri yüksek olan aydın var. Kendine Marksist diyen ile liberal diyene topluca “liberal” demek hem açıklayıcı değil, hem de liberal ve liberalizm kavramlarının altını boşaltıyor. Bu yüzden bir adlandırma olarak seküler aydın kavramının hem bir şemsiye kavram olması bakımından hem de belli bir felsefî duruşa işaret etmesi bakımından daha yerinde ve açıklayıcı olacağını düşünüyorum. Bu adlandırma meselesi esasen kendini muhafazakâr demokrat olarak tanımlayan ve İslamcı bir kökten gelen bir siyasî hareket olan AKP ile aydınların ilişkileri, yani ona verdikleri destek veya ona karşı olmaları bakımından gündeme geldiği için “seküler” nitelmesi daha açıklayıcı olacaktır. Seküler yerine Mahçupyan’ın yaptığı gibi “lâik” sıfatının tercih edilmesini yerinde bulmuyorum, çünkü burada kastedilen aydınlar grubunun ayırt edici diğer özelliği Kemalist ve ulusalcı olmamalarıdır. Lâik sıfatı bu son grubu çağrıştırmak bakımından kullanışsız görünüyor.

Burada çerçevesini kısaca çizdiğimiz seküler aydınlar arasında yaşanan ayrışma, doğaldır ki, liberal aydınlar arasında da gerçekleşti. Ve, pek tabii ki, bu ayrışma Türkiye’de liberalizm deyince ilk akla gelen oluşum olan *Liberal Düşünce Topluluğu* içinde de karşılık buldu. Topluluk içinde yaşanan ayrışma da Türkiye’de yaşadığımız bu siyasî dönüşüm ve cepheleşme sürecine tâbi olarak gelişti. Bu ayrışmanın işaretleri öncelikle Topluluk üyelerinin yazıları

ve sözleri ile kendini gösterdi. Ardından yan yana gelmekten kaçınma veya bunun azalması şeklinde devam etti. Ardından, Bican Şahin'in LDT yönetim kurulu başkanlığından ayrılması geldi. Galiba ayrılığın en net ve açık hâli Topluluktakilerin geri kalanından farklı düşünenlerin 15 Ağustos 2014 tarihinde Özgürlük Araştırmaları Derneği adında yeni bir oluşum kurmalarıyla gerçekleşti. Bu yeni dernek Bican Şahin başkanlığında Mustafa Erdoğan¹², İhsan Dağı, Orhan Kemal Cengiz, Murat Erdoğan gibi isimlerin bir araya gelmesiyle kurulmuş oldu.

C. Ayrışma Üzerine

AKP Hükümetine uzun süre ve güçlü bir şekilde destek veren seküler aydınlardan bir kısmı AKP'nin 3. Döneminde, bilhassa Gezi Eylemlerinin ve 17-25 Aralık Operasyonunun olduğu 2013 yılında desteklerini çektiler ve AKP karşıtlığına yerleştiler. Anti AKP/Erdoğan Cephesinde yer alan söz konusu aydınlardan öne çıkan özelliği Türkiye'nin siyasî durumu konusunda aşırı karamsar olmaları gibi görünüyor. Bu aydınlardan Türkiye'nin demokrasiden geri dönülemez bir şekilde uzaklaştığını ve hızla diktatörlüğe doğru sürüklenmekte olduğunu ileri sürüyorlar.

1. Net Görüşü Bozan Unsurlar

Anti-AKP/Erdoğan cephesindeki aydınlardan Türkiye'de yaşanan siyasî gelişmeler konusunda bu kadar farklı ve aşırı karamsar bir tablo çizme sebebinin bu aydınlardan net görüşlerini bozan bazı faktörlerin varlığına bağlıyorum. Bu aydınlardan görüş kaliteleri üzerinde negatif etki yapan ve net görmelerine engel olan bu faktörler *aldatılmışlık hissi, karşılanmayan aşırı beklenti ve vesa-yetsiz bir hükümet şaşkınlığı* olarak üç başlıkta toplanabilir.

a. Aldatılmışlık Hissi

Anti-AKP/Erdoğan cephesinde yer alan aydınlarda "aldatılmışlık veya kullanılıp atılmış" olarak tarif edebileceğimiz bir ruh hali gözlemleniyor. Hayal ettikleri ideal ülke için adeta AKP'ye "bel bağlayan" bu aydınlardan büyük bir hayal kırıklığı yaşadığı söylenebilir.¹³ Bu aydınlardan AKP'yi, seçilmiş olmasına

12 Erdoğan, 22 Ağustos 2014 tarihli *Zaman Gazetesi* Yorum sayfasında yazdığı "Liberal Tutarlılık Meselesi" başlıklı bir yazıyla yeni derneğin kuruluşunu "Özgürlük Araştırmaları Derneği'nin bağımsız liberal entellektüellerin öncülüğünde 15 Ağustos itibarıyla kurulduğu duyurmak isterim" ifadeleriyle kamuoyuyla paylaştı. http://www.zaman.com.tr/yorum_liberal-tutarlilik-meselesi_2239075.html

13 Bu konuda örnek bir yazı için bkz. Nuray Mert, "Evet Kandırıldık, Ama İyi Ki Kandı", *Diken*, 1 Eylül 2014, <http://www.diken.com.tr/evet-kandirildik-ama-iyi-ki-kandi/>; Mustafa Erdoğan bu duyguyu şöyle tarif ediyor: "Belki şu söylenebilir; biz kullanılmadık, aldatıldık. Belli bir noktadan sonra aldatıldığımız düşüncesi güçlenmeye başladı. Özellikle 2010 referandumu... Bizim irademize, sadece benim değil, yüzde 58'in iradesine ihanet etti. Söz konusu olan budur."

rağmen hükümet etmesine izin vermeye yanaşmayan vesayetçi statükonun organik aydınları Kemalistler ve (statüko tehlikede olmadığı zamanlar statükoya muhalifmiş rolü yapan aslında Kemalist 2.0 olan) bir kısım sosyalistlere karşı canhıraş bir biçimde savundular. AKP'ye yönelen kapatma davası veya e-muhtıra vb. çeşitli karşı hamlelerde AKP'nin yanında durdular. En son 12 Eylül Referandumunda bazısı doğrudan bazısı ise "Yetmez ama, Evet" diyerek AKP'ye destek verdiler. Bu aydınlar bir parti olarak AKP'ye değil, dindarların hak ve özgürlüklerinin teslim edilmesine, vesayetin geriletmesine, demokrasinin güçlenmesine ve nihayetinde AKP'nin demokratik reformculuğuna destek verdiklerini söylediler, söyleyeceklerdir.

Bugün bu aydınların dışa yansıyan hissiyatı ve söylemleri; AKP, iktidarını sağlamaştırınca bize ihtiyacı kalmadı, dolayısıyla bize sırtını döndü,¹⁴ bizim mücadelesini verdiğimiz ileri demokratik Türkiye'yi bizim rehberliğimizde hızlıca hayata geçirmek yerine, kendi siyasî gündeminin peşine düştü, bizi aldattı ve bizi kendi siyasî amaçlarının " faydalı aptalları" olarak kullandı, biçiminde özetlenebilir.

Kanaatimce bu aldatılmışlık duygusu ve hayal kırıklığı¹⁵ bu aydınlarda sağlıksız bir muhaliflik tarzını tetikledi. Bu tarz hükümete karşı eleştirel olmak yerine kategorik bir karşıtlık sergileyen ve gerçeklikle bağı zayıf aşırı karamsar bir Türkiye tablosu¹⁶ resmetmeye dayanan bir muhaliflik olarak or-

Mustafa Erdoğan'la yapılan röportaj, "Erdoğan Yüzde 58'e İhanet Etti", *Aksiyon Dergisi*, 4 Ağustos 2014, http://www.aksiyon.com.tr/siyaset/erdogan-yuzde-58e-ihanel-etti_539072

14 AKP'li Aziz Babuşçu'nun bir toplantıda söylediği "10 yıllık iktidar dönemimizde bizimle şu ya da bu şekilde bizimle paydaş olanlar, gelecek 10 yılda bizimle paydaş olmayacaklar. Onlar da şu ya da bu şekilde her ne kadar bizi hazmedemeseler de; diyelim ki liberal kesimler, şu ya da bu şekilde bu süreçte bir şekilde paydaş oldular ancak gelecek inşa dönemidir. İnşa dönemi onların arzu ettiği gibi olmayacak" şeklindeki sözleri bu "sırt" çevirmeyi kanıtlamaya dönük gösterilen sansasyonel ilk örneklerden biri oldu. Haber için bkz. <http://t24.com.tr/haber/babuscu-onumuzdeki-10-yil-liberaler-gibi-eski-paydaslarimizin-kabullenecegi-gibi-olmayacak.226892>

Bir tarafta oluşan bu aldatılmışlık hissine karşın, diğer tarafta yer alan Atilla Yayla Hükümet ve liberaller arasındaki ilişkiyi şöyle değerlendiriyor: "LDT çevreleri bu reformlar için AK Parti'ye çoğu zaman destek verdi. Reformların entelektüel gerekçelerini hazırladı ve onlara yönelik eleştirileri fikrî olarak göğüsleyip püskürttü. Kısaca, nasyonalist ve Kemalist bloku fikren liberaller yıktı. Ancak, liberaller bunu ne AK Parti ile bir ittifakın gereği olarak ne de AK Parti'nin hatırı için yaptı. Bunun Türkiye'nin daha uygar, çağdaş, özgürlükçü bir ülke olması için yapılması gerekiyordu.", *Zaman Gazetesi*, 12 Nisan 2013, http://www.zaman.com.tr/yorum_ak-parti-ve-gelecekteki-turkiye_2077107.html

15 Örneğin İhsan Dağı yaşadığı hayal kırıklığını yansıtın yazısında beklentilerinin boşa çıktığını şöyle anlatıyor: "Bir rüyamız vardı. Türkiye demokrasi, herkes özgür olacaktı. İnsanlar kimliklerinden dolayı dışlanmayacaklar, fikirlerinden dolayı ceza almayacaklardı. ...Bir liberal olarak bu vizyona destek verdim. Toplumsal tabanı ve değerleri itibarıyla muhafazakâr, siyasal tercihleri bakımından liberal görülen AKP'nin bu vizyonu paylaştığını düşündüm. Otoriter lâiklik, devletçi Kemalizm ve vesayetçi militarizme karşı muhafazakâr-liberal değerler ittifakının demokratik ve özgür bir ülke inşa edebileceği ihtimalini sevdim. ...Son on yıl içinde zaman zaman bu yönde ilerledik. Ama son yıllarda öylesine bir geri dönüş yaşıyoruz ki, başladığımız yerden daha geriye gidiyoruz. Yanılmışım; siyaseten özgürlükçü gördüğüm insanlar hızla otoriterleşti son yıllarda. ...Bugün görüyorum ki 'bu defa olacak' dediğimiz 'ham bir hayal' miş.", *Zaman Gazetesi*, 28 Şubat 2014, http://www.zaman.com.tr/ihsan-dagi/bir-ruyamiz-vardi-ne-oldu-ona_2202236.html

16 Bu abartılı Türkiye tanım ve resimlerine bir örnek Baskın Oran'ın 14 Aralık Operasyonu ile ilgili olarak"(ş)u anda otoriterliği geçin totaliterliğe doğru bir gidiş var" şeklinde ifadesi verilebilir. Oran bu ifadeyle artık aslında çok keskin ve sert otoriterlik kavramının bile nasıl muhalifliği kesmediğini göstermiş oluyor. *Zaman Web sayfası*, 25 Aralık 2014, http://www.zaman.com.tr/yorum_hicbir-rejim-ulkenin-yarisini-ezerek-devam-edemez_2266490.html

taya çıktı. Aslında bu “karşıtlık” ve “aşırılık” hali biri diğerini zorunlu olarak üreten bir döngüye dönüştü. Bu aydınlar kategorik karşıtlığa yerleştikleri için Hükümet ne yaparsa yapsın asla onaylamamak ve her yaptığına olumsuz yönler çıkartmak gibi bir reaksiyon gösterdiler. Çünkü, bir şeye kategorik karşıysanız onda herhangi bir iyi bulamazsınız veya bulmamanız gerekir. Diğer taraftan, bu kategorik karşıtlığınızı haklılaştıracak gerekçelere ihtiyacınız vardır. Türkiye'nin durumu ne kadar kötü resmedilirse, sizin siyasî pozisyonunuzun ne kadar da doğru olduğu ortaya serilmiş olacaktır.

Bu tarz kategorik muhaliflik iki negatif sonuç üretti. Bunlardan ilki, etkili eleştirelliğin aşınmasına yol açması oldu. Hükümet ve AKP/Erdoğan ile ilişkili her şeyi niteliğinden bağımsız baştan olumsuzlamaya yönelmiş eleştiriler ve gerçeklikle uyumsuzluk içeren aşırı karamsar Türkiye resmi bir süre sonra inandırıcılığını yitirdi. Aşırı duygusal ve reaktif tepkiler şeklinde yansıyan bu muhalefet etme tarzı, eleştirinin inandırıcılığının ve güvenilirliğinin muhatapları ve izleyenleri bakımından zayıflamasına yol açtı. Bir bakıma, bu kategorik muhaliflik tarzı, haklı eleştirilerin gücünü ve etkisini de nötralize ederek “eleştirelliği” etkisizleştirdi.¹⁷ Böylece başka bazı eleştirilere destek verebilecek olanların hızla yanlarından uzaklaşmasına veya daha gerçekçi eleştirileri olanların bu aşırılıkları karşısında susmalarına yol açtı. AKP ve kitlesi de buradan gelen eleştirilere kendini tamamen kapattı.

Kategorik muhalifliğin ikinci negatif sonucu ise bu aydınlar bakımından AKP Hükümetinin gitmesinden başka makûl bir sonucun kalmamasına yol açmasıdır. Kategorik muhalifliğin ürettiği “diktatörlük kuruldu, kuruluyor”, “totaliterliğe yöneldik”, “ifade hürriyeti bitti”, “basın hürriyetinden eser yok”, “çoğunluk diktası kuruldu” türünden söylemler rastgele ve dikkatsizce etrafa saçıldı. Bu aşırılık ve karşıtlık ile dolu muhaliflik en nihayetinde gelip son ve tek çareye hızlıca dayandı. Eğer ülkede, bu şekilde tanımladığınız ve bu ifadelerle yargıladığınız bir hükümet varsa, işleri düzeltmek bakımından söz konusu hükümet ve parti ile hiç şansın olmadığını kabul ediyorsunuzdur. Bu tarz bir muhaliflik söz konusu hükümetin şu ya da bu şekilde gitmesinden

¹⁷ İronik bir örnek olacak ancak, 2013-2014 öncesi döneminde İhsan Dağı'nın AKP'ye muhalefet etmenin neden güç olduğunu konu edindiği bir yazıda bu tür muhalefetin etkisizliğine vurgu yaptığı bir kısım da var. O yazıda Dağı, mealen, vesayetle mücadelede ortaya çıkan muhalefete adeta o kadar gerçeklikten kopuk muhalefet ettiniz ki, şimdi ihtiyacımız olduğunda bu kavramlar tükenmiş halde önümüzde duruyor diyor. Dağı bu aşırılıkla ilgili şöyle diyor: “İktidar bütün rejimlerde bulunur, özgür muhalefet ise sadece demokrasilerde vardır. Siyasî partileri aşan bir muhalif yelpazedir bu. Medya, sivil toplum, sanat, kültür ve düşünce dünyasında da ifadesini bulan bir ‘muhalefet’ alanı gerek demokrasinin işleme için. Türkiye’de bütün bu alanlarda muhalefet aktif, ama cılız ve etkisiz. Üstelik muhalif duruş giderek zorlaşıyor. Birkaç nedeni var bunun. Birincisi, ‘muhalefetin dili.’ İktidarı nasıl bir dil, söylem kullanarak eleştireceksiniz? İslamcılık, otoriterleşme, Putinleşme, Malezyalaşma, tek adam olma, yolsuzluk, vs... hepsi çoktan kullanıldı, tüketildi ve hatta kirlatildi. Hem de iktidar partisinin ciddi demokratik açılımlar yaptığı dönemlerde ve hâlâ rejim vesayet altındayken.” Zaman Gazetesi, 18 Aralık 2012, http://www.zaman.com.tr/ih-san-dagi/muhalefet-artik-mumkun-mu_2029942.html

başka bir sonuca varamaz.¹⁸ Bu aydınların çizdiği ülke resmine göre her şeyin sınırına dayanıldığı için AKP hükümetinin düşmesini dilemekten, beklemekten veya bunun mücadelesini vermekten başka çözüm de kalamazdı elbette.

b. Karşılanmayan Aşırı Beklenti

Görüş netliğini bozan ikinci unsur bu aydınların AKP'ye yönelik olarak aşırı bir beklenti içine girmiş olmalarıdır. Burada "aşırı beklenti"den kast edilen fazla özgürlükçü ve demokratik talepte/beklentide olmaları değildir. Olması gerekeni veya en iyi olanı talep etme durumu aydınlardan beklenen olağan ve üstelik de takdir edilesi bir tavidir. Ancak bu aydınlar sanki, AKP'nin teorik olarak mümkün olan en iyi siyasî rejimi gerçekleştireceği ve üstelik de bunu hemen gerçekleştirebileceği yönünde bir beklentiye (ta ki AKP onları hayal kırıklığına uğrattıncaya kadar) sahipmiş gibi bir tutum aldılar. Üstelik dışardan izleyen biri öyle sanabilirdi ki, AKP hemen pratiğe aktaracağı bu ideali aydınların tam kontrolü ve gözetiminde yapacağına dair önceden açık bir taahhütte bulunmuştu.

Sorun AKP'yi kendine has siyasî öğretileri ve politikaları olan bir siyasî parti olarak değil, idealize ettikleri niteliği ve yöntemleriyle demokratik bir Türkiye'yi hayata geçirecek tamamen kendilerine ait bir aparatmış gibi görmeleriydi sanırım. AKP'ye, sanki kendilerine ait olan ve bir tür Amerikan liberteryen partisi veya Norveç sosyal demokrat partisiymiş gibi muamele ettiler. Sonra da ondan, hem parti siyasî kimliği ve hedeflerinden hem de parti içi veya dışı siyasî dengeler, seçimler ve seçmen gibi siyasî pratiğin koşullarından bağımsız olarak son sürüm ve hızlandırılmış bir full paket demokrasiyi hayata geçirmesini bekletiler. Nihayetinde AKP hataları ve doğruları olan bir siyasî parti, bize yeryüzü cennetini sunacak veya bütün demokratik problemleri sonsuza dek tek seferde çözecek mistik veya mucizevi bir oluşum değil.

AKP pek çok bakımdan reformcu bir partiydi, ancak bu reformların hızı, reform sırası tercihleri ve bunların yapılış üslûbu gibi konular söz konusu aydınları tatmin etmedi.¹⁹ Tatmin olmamanın ötesinde, AKP'nin muhafazakâr

¹⁸ Örneğin, bu aydınlardan Ömer Laçiner demokrasi dışı yöntemlerle AKP'nin düşürülmesi gerektiği sonucu varıyor. Ancak ilginç olanı %40 gibi yüksek bir oranı aşmasını sınır olarak belirliyor. Sanki, halk bir partiyi veya lideri ne kadar yüksek oranlarda destek verirse, o parti veya liderin zorla devrilmesi meşruiyet kazanıyor! Laçiner şöyle diyor: "Erdoğan yüzde 40'ın üzerinde oy alırsa, parti içerisinden de kimse müdahale etmezse, demokrasi zemini dışında mücadele etmekten başka seçene kalmıyor..." 23.03.2014 tarihinde Faruk Mercan tarafından sunulan ve Bugün TV'de yayınlanan Ankara'nın Nabzı Programı'nda yaptığı konuşmadan. <http://www.hurhaber.com/omer-laciner-den-basbakana-hakaret-ve-tehdit/haber-620598>

¹⁹ AKP ile "liberal" ittifak bozuldu türünden ilk tartışma ve haberler aslında 2008 yılında AKP'nin başörtüsüne ilişkin MHP'nin desteğiyle yaptığı anayasa değişikliği girişimi üzerine gündeme geldi. O dönemde bazı aydınlar başörtüsü sorununun çözümünü aceleye getirildiği veya zamanı olmadığı gibi gerekçelerle AKP'yi eleştirmişlerdi.

söylem ve politikaları bazılarında öfke yaratmaya başladı. Aslında, hükümetteki bir partinin kendi ideolojisine uygun bir söylem kurması ve bu söylem çerçevesinde geliştirdiği politikaları hayata geçirmeye çalışması demokratik siyasetin pek olağan bir hâli olarak görülmeliydi. Ancak cepheleşme ikliminde bu tür söylem ve politikalar önce “reformlardan vazgeçildiği” feryadına, ardından ise âşınası olduğumuz bir “yaşam tarzı” kavgasına dönüştürüldü.

AKP'nin ne kurulmasında, ne ideoloji ve programının oluşturulmasında ne de seçim kampanyalarında aktif bir rol almamalarına rağmen, Partinin “koşulsuz” kendilerini dinleyeceği konusunda girdikleri bu aşırı beklenti ve talebin bir sebebi olmalıdır. İki olası sebepten ilki, aydınların AKP'yi kendilerine borçlu görmeleri ve ancak kendileri sayesinde büyük engelleri aşarak bu başarıyı yakalayabildiğini düşünmeleri olabilir.²⁰ Buradan kendi güçlerini abartan ve bir tür kefaret isteyen bir psikolojik tutum ortaya çıkmış olabilir. İkinci sebep ise uzun bir dönem anti-demokratik bir cumhuriyet rejimine maruz kaldıktan sonra AKP iktidarı ile hayallerindeki demokratik Türkiye'ye yönelik arzuları konusunda sabırsızlanmaları, daha fazla beklemeye tahammülleri kalmaması olabilir. İronik şekilde elde edilmesine katkı sundukları demokratik siyasetin olağan ritmi ve çok merkezli güç yapısı onlara ayak bağı olarak görüldü ve bekledikleri devrimci değişimi bulamadılar. Hangisi doğru olursa olsun, sonuçta bu durum söz konusu aydınlar ile hükümet arasında bir tür kan davasına dönüşen şu anki sorunlu ilişki biçimini ortaya çıkardı.

c. Vesayetsiz Bir Hükümet Şaşkınlığı

Bu aydınların görüş netliğini bozan üçüncü unsur ise bu ülkenin daha önce hiç gerçekten iktidar olan bir hükümet deneyiminin olmamasıdır. Çok partili hayata geçişle birlikte Demokrat Parti kısmen bunu zorlasa da, sonu 27 Mayıs Darbesi oldu. 1960'larda kurulan ve on yılda bir revize edilerek/update edilerek pekiştirilen bir vesayet sistemi kuruldu. Bu sistemde seçimle gelen

Oysa muhafazakâr hatta İslamcı kökleri olan bir partinin bu politikalara girişmesi gayet olağan kabul edilmeliydi. 2008'deki AKP ve “seküler aydınlar” arasındaki ittifakın bozulduğuna dair tartışmaları için bkz. Markar Esayan, “Erdogan ile Köprüler Ne Zaman ve Niçin Atıldı?”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 31 Aralık 2014, <http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/markaresayan/erdogan-ile-kopruler-ne-zaman-nicin-atildi-2006898>; Markar Esayan, “Savaşı Aydın Vesayeti Değil, Erdoğan Kazandı”, 1 Ocak 2015, *Yeni Şafak Gazetesi*, <http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/markaresayan/savasi-aydin-vesayeti-degil-erdogan-kazandi-2006916>; Hadi Uluengin, “Liberaller Bölündü mü?”, *Hürriyet Gazetesi*, 28 Şubat 2008, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/8330576.asp>; Muhabir, Zafer Özcan, “AK Parti'yle ittifak sanal, ayrışma gerçek!”, *Aksiyon Dergisi*, 18 Şubat 2008, http://www.aksiyon.com.tr/siyaset/ak-partiyle-ittifak-sanal-ayrisma-gercek_516015

20 Mustafa Erdoğan bir yazısında şöyle diyor: “Aslına bakılırsa, AKP'nin vaktiyle yaptığı 'doğru işler'in de çoğu liberal entelektüellerin önerilerine dayandığı gibi, liberal desteğin sağladığı meşruluk olmasaydı onlar gerçekleştirebilecekleri de şüpheliydi.”, “Liberal Tutarlılık Meselesi”, 22 Ağustos 2014, *Zaman Gazetesi*, http://www.zaman.com.tr/yorum_liberal-tutarlilik-meselesi_2239075.html

hükümetlere iktidar kullanabilecekleri ve hareket edebilecekleri çok dar bir alan bırakılmıştı. Pek çok temel politika konusunda ne yapılacağı kırmızı çizgilerle ya zaten belirlenmişti ya da ancak vesayet kurumları tarafından değiştirilebiliyor veya belirlenebiliyordu. Seçilmiş hükümetler büyük ölçüde ordu, yüksek yargı, YÖK gibi doğrudan ve büyük sermaye ve medya gibi sivil görünümlü vesayet organları elinde adeta oyuncak durumundaydı. Sistem çoğunlukla, hükümetlerin işbirliği yaptığı veya “razı olduğu” ve çeşitli şekillerde yolsuzluk, rüşvet, adam ve şirket kayırma yoluyla devlet kasasını boşaltma üzerinden kurulmuş işbirliği ve ortaklıklar biçiminde işliyordu. Hükümetler hiçbir zaman icraatları veya politikaları yoluyla rejimde ciddi bir fark yaratacak veya sistemde bırakın “radikal” olanı, farkedilir olan bir değişiklik yapabilecek bağımsız bir güce sahip olmamışlardı.

Ancak, malûm olduğu üzere, son dönemde verilen mücadele ile ana vesayet odakları geriletildi. Devlette vesayetten boşalan bu iktidar alanına yavaş yavaş AKP Hükümeti yerleşti. Vesayetten kurtulmuş bir hükümetin gücü pek çok kişiyi abandone etti. Bu sebeple, yeni yürütme gücü ile çeşitli icraatlara girişen Hükümet, söz konusu çevrelere olduğundan ve olması gerekenden çok daha güçlüymüş ve dolayısıyla çok daha otoritermiş gibi göründü. Vesayetsiz bir siyasete alışkın olmayan ülke birden iktidar yetkilerini sonuna kadar ve “radikal” farklar yaratacak biçimde kullanan bir Hükümetle baş başa kaldı. Partinin kendi ideolojisi ve vizyonu bakımından yadırganmayacak pek çok yetki kullanımı veya politika yapımı korku yarattı.

Vesayetin kalkmasına ek olarak Hükümetin gücünün ve yaptıklarının olduğundan “aşırı” algılanmasında ikinci bir unsurun etkisi de hesaba katılmalıdır. Bu ek unsur, vesayetten kurtulmuş ve yüksek çoğunluk desteğine sahip hükümet partisi karşısında muhalefet partilerinin bir alternatif yaratamamış olmalarıdır. Muhalefet partilerinin zayıflığı ve hükümet karşısında ciddi bir alternatif olamayışları, bu aydınların (belki de yaptıklarından çok yapabileceklerini varsaydıkları yüzünden) vesayetsiz iktidar olan AKP Hükümeti’nin gücünden ürkmesine sebep oldu. Bu çerçeveden bakanlara göre, AKP gibi zaten toplumun büyük çoğunluğunun desteğine sahip olan başarılı bir partinin gücünü önceleri ordu, yargı vb. kurumlar frenliyordu, ancak şimdi bu gücü frenleyecek bir mekanizma kalmamıştı.²¹

21 Mustafa Erdoğan’a göre Türkiye’de yapılan reformlarla “çoğunluk iktidarının vesayetçi frenlerini kaldırırken onların yerine” liberal frenler koyulmadı. “Türkiye’nin Siyasî Rejimi II”, *Zaman Gazetesi*, 26 Aralık 2014, http://www.zaman.com.tr/yorum_turkiyenin-siyasi-rejimi-2_2266718.html; Erdoğan, halihazırda frenlerin olmadığı bir tek kişi yönetiminin kurulmaya çalışıldığını ifade ediyor: “Aslında bunlar denetimsiz, frensiz, bu tür denge mekanizmalarının yer almadığı bir sistemin, muhtemel bir Tayyip Erdoğan yönetiminin nasıl olacağı hakkında bize fikir veriyor. Sistemde iyi kötü frenleme mekanizmaları var. Erdoğanlılar bunların olmayacağı bir sistem tahayyül ediyor, bunun hazırlıklarını yapıyorlar. Bu fren ve dengelerin olmadığı durumda ortaya çıkacak manzarayı varın siz tasavvur edin.” Mustafa

Liberal demokratik kurumların ve kültürün tam oturmadığı bir yerde vesayetten kurtulmuş güçlü bir hükümetin bazılarında endişe uyandırması makûl kabul edilebilir. Ne var ki, bu endişenin söz konusu aydınları Hükümeti frenlemesi için emniyet-yargı üzerinden yeni bir vesayet kurmaya kalkan Gülen Cemaati'ne bu işinde destek vermeye yöneltmesi mâkul görülemeyecek ve kolay anlaşılamayacak bir tepkidir. Herhalde pek çoğu cemaate böyle bir amaçla destek vermediğini, ortada bir darbe bulunmadığını söyleyecektir. Ancak son tahlilde, eğer Gülen Cemaati'nin 17-25 Aralık operasyonu ile siyaseti dizayn etme girişimi başarıya ulaşıyorsa, niyetlerinden bağımsız olarak bu aydınlar, bu başarıda pay sahibi olmuş olacaktı. Herhalde makûl tepki, seçilmiş hükümetler (onların demeyi sevdiği haliyle çoğunluk iktidarı) üzerinden kalkan askerî vesayet yerine, demokrasinin çoğulcu pratik ve kurumlarının kurulması ve gelişmesi için mücadele vermek olurdu.

2. Deforme Bir Türkiye Görüntüsü

Bu aydınlar tarafından, Türkiye'nin mevcut durumu ve yakın geleceği, aşırı karamsar bir bakışla tam bir felaket senaryosu olarak resmedildi, halen de böyle resmedilmeye devam ediliyor. Sonuçta bizlere, "olan budur" diye gerçeği tam olarak yansıtmayan deforme edilmiş ve çarpıtılmış bir Türkiye tablosu gösteriliyor. Bizden bizzat deneyimlediğimiz gerçeğe pek de uymayan bu tabloya inanarak siyasî bir pozisyon almamız bekleniyor. Gerçeğin deforme edilerek çarpıtılmış bir temsili olan bu tabloda her şeyin kötüye gittiği ve uçuruma yuvarlanan bir Türkiye resmediliyor.

Bu karanlık tabloların birinde Türkiye'nin durumu şöyle anlatılıyor: "Ama son yıllarda öylesine bir geri dönüş yaşıyoruz ki, başladığımız yerden daha geriye gidiyoruz. ...Dahası geri dönüşü olmayan bir yapı, bir rejim inşa ediliyor. Yargısı, medyası, MİT'i ile asgarî özgürlüklerimizi koruyacak, garanti altına alacak mekanizmalar otoritenin tahakkümü altına alınıyor. ...Türkiye, kritik bir dönemde. Artık özgürlüklerden vazgeçtim, toplumsal barışımız bile tehlikede."²²

Bir başkadeğerlendirmede ise bizi bir tek kişi yönetiminin beklediği ifade edilerek, bugünün Türkiye'si tek parti dönemi ile kıyaslanıyor: "Öbür taraftan Takrir-i Sükûn'a da benzemiyor değil. Takrir-i Sükûn, malum, bir bahaneyle -bahane de Şeyh Said isyanı, şimdi ki de cemaatin devleti kontrol etmesi- sükûneti stabilize etmek. Takrir-i Sükûn dönemi, artık seslerin kesildiği, herkesin sessizliğe

Erdoğan, "Erdoğan Yüzde 58'e ..."

22 İhsan Dağı, "Bir Rüyamız Vardı, ...?"

mahkûm edildiği bir dönem. Muhalefeti, medyayı o dönemde sindirdiler, bütün muhalif partileri kapattılar."²³

Başka bir karanlık tabloda ise "(d)iktatörlüğün en bariz özelliği, hakikati tanımlama tekelinin bir kişinin eline geçmiş olmasıdır" denildikten sonra, Erdoğan'ın Türkiye'de hakikati belirleyen kişi olduğu tespiti üzerinden Türkiye'de bir diktatörlüğün kurulmakta olduğu ifade ediliyor.²⁴

Karamsar bir Türkiye tablosu Anti-AKP/Erdoğan cephesinde yer alanların paylaştığı genel bir kanaat olarak görünmekle birlikte, Hasan Cemal, Cengiz Çandar ve Mümtaz'er Türköne gibi bazı isimlerin bu aşırı umutsuz ve zifiri karanlık Türkiye tablosu çizme işini hayli abarttıklarının altının çizilmesi gerekiyor. Muhtemelen AKP'den ümitlerini kestikleri ve Hükümete karşı bir mobilizasyon sağlaması umuduyla bu şekilde davrandılar. Üstelik çizdikleri bu tabloyu referans alarak yapmış oldukları seçim sonucu veya siyasî gelişme tahmin ve analizlerinin neredeyse tamamında yanıldılar. Yanılmaları hiç şaşırtıcı değil, zira siyasî analiz ve tahminlerini yukarda sayılan sebeplerle netliğini yitirmiş gözlükleriyle gerçeklikten kopuk bir Türkiye resmine bakarak yapmaya kalkışıyorlar. Söz konusu aydınların bu halleri inandırıcılıklarının zayıflaması ve itibarlarının sarsılması gibi bir sonuca da yol açmış gözüküyor.

Elbette Türkiye'de işler güllük gülüstanlık değil, demokrasinin pekiştirilmesi ve kurumsallaştırılması için daha yapılması gereken çok şey var. Vesayet bitmesi çok önemli ancak yeterli değil. Bugün için Türkiye'de özgürlükler bakımından kabul edilemeyecek veya yüksek risk taşıyan düzenlemeler, uygulamalar, girişimler veya söylemler mevcut. Bazen üç ileri bir geri ritmini yaşadığımız, hâlâ bunları niye konuşuyoruz diye hayıflandığımız bazı örnekler bulmakta sıkıntı çekmeyiz. Ancak, sanki Türkiye'de totaliter ve despotik bir rejimin eksiksiz bir resmi varmışçasına analizler yapılması, meselenin bir parça abartılmasının çok ötesinde girişimlerdir.

Burada dikkat edilmesi gereken husus demokrasinin sanki bir kere elde edilecek ve en ideal haliyle statik olarak sahip olunacak bir statü gibi görülmesidir. Unutulmamalıdır ki, demokrasi tartışmaları her seçimde, her hükümette, her yasada, her uygulamada veya her kamusal kararda tekrar tekrar gündeme gelecek, üzerine düşünülecek, mücadele edilecek, konuşulacak ve müzakere edilecek sürekli ve dinamik bir gündemdir.

²³ Mustafa Erdoğan, "Erdoğan Yüzde 58'e ..."

²⁴ Orhan Kemal Cengiz, "Diktatörlük Nasıl Kurulur?", *Bugün Gazetesi*, 17 Aralık 2014, <http://www.bugun.com.tr/diktatorluk-nasil-kurulur-yazisi-1394411>

Çizilen bu zifiri karanlık Türkiye tablosu, gerçeğin belli bakımlardan deforme edildiği veya bazı bölümlerinin görmezden gelindiği bir durumda resmedilebiliyor. Karanlık tablonun şekillenebilmesinde başvurulan ve gerçeğin “tahribinden” oluşan üç unsur çok önemli görünüyor. Bunlar; “ideal Türkiye’yi bozan bir AKP”, “görünmeyen bir Cemaat” ve “seçimsiz bir demokrasi” olarak adlandırılabilir.

a. İdeal Türkiye’yi Bozan Bir AKP

Bir grup aydınının “Demokrasiye Darbe” başlığı ile 8 gazeteye ilan vermek suretiyle deklare ettiği bildiriye şöyle deniyordu: “...Son bir kaç yılda²⁵ pek çok yasa değiştirilerek, hukuk sistemi evrensel hukuk normlarından uzaklaştırılmış ve temel kişi hak ve özgürlükleri aleyhine bir baskı aracına dönüştürülmüştür. ...Aşağıda ismi zikredilen biz imzacılar, kamuoyunu Türkiye’de demokrasiden sapma yönündeki kaygı verici bir sürece dikkat kesilmeye çağırıyor, AKP hükümetini bu girdiği tehlikeli yoldan dönmeye davet ediyoruz.”²⁶ Bu bildiriye okuyan ve Türkiye hakkında bilgisi olmayan yabancı biri, büyük olasılıkla, iyi işleyen ve yerleşik bir demokrasinin olduğu bir ülkede artık işlerin demokrasi açısından geriye gittiğini düşünecektir.

Bu fiktif kişi Anti-AKP/Erdoğan cephesinden bir kaç kişiye daha kulak verdiğinde çok büyük bir olasılıkla şöyle bir kesin yargıya ulaşacaktır: “Türkiye’de hukukun hâkimiyetinin tesis edilmiş olduğu, yargının tarafsız ve bağımsız olarak adilane işlediği, her türlü özgürlüğün köklü ve kurumsal biçimde garanti altında olduğu, kamu idaresinde yolsuzluk ve suiistimallerin minimum düzeyde bulunduğu, devlette tam bir şeffaflığın hâkim olduğu ideale yakın bir liberal demokratik rejim yürürlükteydi. Ancak AKP 2011 seçimlerinden sonra yavaş yavaş 2013 yılında, bilhassa 17-25 Aralık operasyonlarından sonra, neredeyse tümünden bu ideal liberal demokratik rejime son verdi.”

Eğer durum böyleyse, bu demektir ki; bu ideal liberal demokratik rejim ya AKP’den önce vardı, onu bozan AKP idi veya AKP ilk iki döneminde bu ideal liberal demokrasiyi bizzat kendisi kurdu, ancak 3. Döneminde çeşitli sebeplerden kendi kurduğu sistemi yerle bir etmeye karar verdi. Durum böyle mi gerçekten? Şimdi bu aydınlara bu soru yöneltildiğinde muhtemelen bazıları açık ve doğrudan cevap vermekten kaçınacaklardır (bunun yerine AKP’nin

²⁵ Aslında “bu son bir kaç yıl” ifadesi tam olarak Hükümet ile Cemaatin arasının açıldığı süreye uyuşuyor.

²⁶ Gazetelere aydınların verdiği bu ilan, 14 Aralıkta 2014’te “Taşhiyeciler” ile ilişkili bir operasyon kapsamında, Zaman Gazetesi’nden Ekrem Dumanlı ve Samanyolu TV’den Hidayet Karaca gibi Cemaat üyesi basın mensuplarının gözaltına alınmaları üzerine yayınlanmış olan bir bildiridir. Bildiri metni ve imzacı aydınlar için bkz. http://www.zaman.com.tr/gundem_85-aydin-demokrasi-ve-hukuka-donus-cagrиси-yapti_2266064.html

olumsuz politika ve icraatlarından bahis açacaklardır) veya her ikisinin de doğru olmadığını söyleyeceklerdir. Birinci şık yanlışlığı ayyuka çıktığı için, ikinci şık ise içinde bulunulan karşıtlığın AKP'ye bir süreliğine de olsa ideal bir liberal demokrasiyi tesis etmek gibi bir payeyi müstehak görmediği için reddedilecektir. Ancak, eğer ikisi de doğru değilse çizilen bu “diktatörlüğe dönüşmüş Türkiye” tablosunu nasıl izah edeceğiz?

Örneğin, 17-25 Aralık operasyonu ile ilgili olarak sadece “yargı bağımsızlığı ortadan kalktı, hukukun hâkimiyeti çöğnendi, hukuka uygun yürüyen bir operasyon kadük bırakıldı” türünden değerlendirmeler yapılırsa buradan çıkacak sonuç, Türkiye’de daha önce ideal işleyen yargı ve hukuk, bu olayda da ideal işliyordu, ancak Hükümet müdahalesiyle bozuluverdi diyorsunuzdur.²⁷ Burada “olan” ve “olması gereken” üzerinden yapılan çok bariz bir analitik analiz hatası mevcuttur.²⁸ Burada, yargı ile ilgili olarak Türkiye’de yaşayarak tecrübe ettiğimiz veya öğrendiğimiz siyasî olgularla uyuşmayan bir değerlendirme yapılması söz konusudur. Türkiye siyasî tarihine birazcık yakın olan biri, yargının neredeyse her zaman taraflı olduğu, ideolojik saiklere göre hareket ettiği, ideolojik veya siyasî gayeler uğruna vesayet/güç odaklarınınca kullanılan araçsal bir yapıya sahip olduğu görüşüne katılacaktır. Üstelik, yasalar ve düzenlemeler anlamında ne hukukun kendisi, ne de bütün olarak yargı mekanizması ve işleyişi dünyanın hiç bir döneminde ve hiç bir ülkesinde siyasetten tamamen bağımsız sabit bir ölçü olamadı, olması da mümkün değildi. Ne var ki, parti kapatmalar, Dink cinayeti, Pınar Selek, Hanefi Avcı, askeri casusluk davaları veya KCK tutuklamaları gibi başka pek çok örnekte bunu canı gönülden destekleyecek insanlar, söz konusu 17-25 Aralık operasyonu olunca, emniyet ve yargıya üzerlerine toz dahi kondurulamayacak demokrasinin son kalesi muamelesi çektiler.²⁹

27 Aynı argümanların kullanıldığı ve aynı analitik çıkarım hatasının yapıldığı ifade hürriyeti ve basın özgürlüğü gibi başka örnekler de verilebilir.

28 Bu konuda bir değerlendirme için bkz. Cennet Uslu, “17 Aralık Operasyonunu Normatif Teoriyle Okumak”, *Hür Fikirler*, 1 Ocak 2014, <http://www.hurfikirler.com/yazi3723/17-aralik-operasyonunu-normatif-teoriyle-okumak.php>

29 Bazen trajik durumlar ortaya çıkıyor. Etyen Mahçupyan bir yazısının dipnotunda Orhan Kemal Cengiz’e şöyle seslendi: “Not: Orhan Kemal Cengiz’i yanlış anlamışım. Cemaat’in neredeyse her konuda hukukî suiistimal yaptığını ama 17 ve 25 Aralık hamlesinin hukukten temiz olduğunu düşünüyormuş. Liberal ‘3. Yol’ bu olmalı...”, *Akşam Gazetesi*, 8 Ocak 2015, <http://www.aksam.com.tr/yazarlar/etyen-mahcupyan/cirpinis/haber-370652>

Mahçupyan ve Cengiz arasındaki meselenin arka plânı kısaca şöyle: Mahçupyan bir yazısında, Cengiz’in kapalı bir toplantıda tanıklar önünde “Cemaatin Hükümeti devirmeye çalıştığını” bildiğini söylemesine rağmen kamuoyu önünde aksini söylediğini ima etmişti. O yazıya cevaben Cengiz, o konuşmayı tümenden reddedip, bütün yazıyı gerektiğinde Cemaati de eleştirdiğini örneklemek için (oysa itham Cemaati eleştirmede değildi) pek çok davada Cemaat tarafından yapılan hukuksuzluk ve usulsüzlükleri sıralamıştı. İlgili yazılar için bkz. Etyen Mahçupyan, *Akşam Gazetesi*, 6 Ocak 2015, <http://www.aksam.com.tr/yazarlar/etyen-mahcupyan/organ-nakli-stratejisi/haber-370035>; Orhan K. Cengiz, *Bugün Gazetesi*, 7 Ocak 2015, <http://www.bugun.com.tr/mahcupyan-yolsuzluk-darbe-cemaat-yazisi-1425844>

Karamsar bir Türkiye tablosu görenler açısından, herhalde makûl çıkarım “AKP'nin başlarda Türkiye'de zaten olmayan bir liberal demokrasiyi kurma yönünde girişimleri olduğu ancak sonradan bundan vazgeçtiği” yönünde olabilir. Aslında bir iki satırla da olsa duruma bu şekilde ifade edenler yok değil. Ancak, çoğunlukla hemen arkasından, yasak savmak kabilinden olan bu değinmeyi anlamsız kılacak ölçüde ajite ve abartılı bir dil ve söylem ile karşılaşıyoruz. Bu yazıların veya konuşmaların bütününe baktığınızda “iyi ve güzel olan ne varsa onu bozmuş ve bütün ülkeyi büyük bir felakete sürüklemiş bir AKP” resmediliyor.

“Yeni Türkiye” öylesine kabuslar ülkesi olarak resmediliyor ki, “Eski Türkiye'de” ömrünün en az bir kaç yılını geçiren herkes, eğer bu söyleme araçsal yaklaşmıyorsa, “yahu o kadar değil” diye tepki verir. AKP'nin demokratik reformlar konusunda eski motivasyonlarının kalmadığı, dolayısıyla demokrasinin iyileştirilmesi konusunda bir yavaşlama veyahut da geriye gidiş olduğu ileri sürülebilir. Lâkin, muhalif etkiyi artırmak uğruna, bugünü Tek Parti Dönemi, 12 Eylül dönemi veya 90'larla kıyaslamak, hatta daha da kötü olduğunu söylemek, makûllüğü hayli zorlayan sözler olarak görülmelidir.

b. Görünmeyen Bir Cemaat

Türkiye'deki 2013-2014 döneminde yaşanan mücadele ve cepheleşmenin en önemli aktörü hiç şüphe yok ki Gülen Cemaati'dir. Yaşanan bu çatışmaya dair Anti-AKP/Erdoğan cephesinde yer alan aydınlar kabaca iki pozisyon aldı.

Bunlardan ilki “yesinler birbirlerini” veya “iki kötüden birini seçmek zorunda değiliz” deyip kenarda duran ve müdahil olmayacağını ifade eden yaklaşımdı. Bu tutum, asıl iktidar odaklarına asla muhalif kalmamış, vesayet orda dururken ucuz popülizm eşliğinde çürük yumurtaları siyasîler atmakla kariyer yapmış Kemalist-Sol muhalif aydın tipolojisinin geleneksel tutumunun yeni dönem versiyonudur. Akmaz kokmaz bu aydın tipi, maksimalist talepler ve devrim sonrası ütopyaya bağlılığı ile ülkenin gerçek sorunları karşısında hiç bir somut öneri getirmeyen, hatta görelî iyileşmelere köstek olan, afâki bir devrim sonrasına kendini rezerve edip, ülke meselelerinde hiç bir sorumluluk almamakla övünür. Kendini yerleştirdikleri gûya siyaset üstü tahtlarında, en alâ siyasî tarafgirliği sergilemelerine rağmen, bütün enerjilerini üstünü başını “gündelik siyasetle kirletmemiş” gibi görünmeye harcamaktadırlar. Ancak galiba bu tipler bakımından denizin sonuna gelindi. Zaten bu yazı kapsamında ele alınanlar bu tipteki aydınlar değil.

Konumuz bakımdan bizi ikinci pozisyonu alan aydınlar ilgilendiriyor. Bu aydınlar Hükümet ve Gülen Cemaati arasındaki savaşa, Cemaatin adeta hiç

görünmediği analizler yaparak tepki verdiler. Cemaatten illa bahsetmek gerektiğinde ise tepki çoğunlukla Cemaati mağdur konumda tanımlamak şeklinde gelişti. Anti-AKP/Erdoğan Cephesindeki bu aydınlarda Cemaate yönelik herhangi bir eleştiri getirilmesi ise pek rastladığımız bir durum değildi.

Mustafa Erdoğan'ın okumasına göre AKP Hükümeti ve Gülen Cemaati arasındaki kavganın resmi genel olarak şöyle: *“AK Parti iktidarın ilk dönemlerinde devleti çekip çevirecek kadrodan yoksun olması yüzünden cemaatin gönüllü yardımını kabul etti. Sonra siyasî iktidar, kendini yeterince güçlü hissettiği anda bu beraberliği bozmaya karar verdi. ...Önce dersaneler meselesi, sonra 17 ve 25 Aralık'taki operasyonlar, hükümetin daha evvelki plânını hayata geçirmesine vesile oldu. ...Kaldı ki cemaatin toptan tasfiye edilme projesi aslında bir devlet projesi. AKP iktidarı bunu sahiplendi.”*³⁰

İhsan Dağı'nın bütün bu kavga sürecinde Gülen Cemaati'ne yönelik yaptığı, eğer eleştiri olarak kabul edilebilecekse, tek eleştiri sadece küçük bir paragraftan ibaret ve tamamı burada: *“Ve Cemaat... Cemaat ne siyasal bir hareket ne de AKP'ye karşı muhalefetin merkezinde. Olmaması da lazım eğer sosyal bir hareket iddiası geçerliyse. Ama AKP, 17 Aralık sonrası Cemaat'i 'siyasî rakibi' olarak kodladı. Cemaat de bu tanımlamadan kendini çıkaramadı. Çıkaramadıkça da hem formel bir muhalefet partisinin işlevini yerine getiremediği hem de 'ana tema ve aktör' olarak gündemde kaldığı için 'formel muhalefet'in işlevini yerine getirmesini sınırladı. Artık muhalefeti siyasal aktörlere bırakıp esas işlevine dönmeli.”*³¹

Gülen Cemaati'nin lâisizm takıntılı Kemalî vesayet sistemine rağmen uzun yıllardır kamu kadrolarına yerleşmeye gayret ettiğini, 2007'deki e-muhtıra sonrası AKP ile işbirliğine gittiğini ve bu işbirliği ile muazzam güçlendiğini, darbe yargılamalarında Hükümetin ortaya koyduğu siyasî irade altında bu davalara bilgi-belge sağladığını, medya üzerinden kamuoyu desteği yaratmaya çalıştığını ve nihayet emniyet-yargı gücü ile askerî vesayet yargılamalarını yürüttüğünü farklı siyasî görüşe sahip kişiler onaylayacaktır. Cemaatin varlığı, işleri, yargı ve emniyet üzerindeki gücü aşikâr iken, üstüne 2012'den beri çözüm süreci veya darbe yargılamaları gibi konularda Hükümet ve Cemaat arasındaki çatışma ve gerginlikler çok çeşitli semptomlar vermiş iken, geçirdiğimiz iki büyük seçimde Cemaat en önemli siyasî muhalefet odağı olmuş iken, nasıl olup da çizdiğimiz Türkiye tablosunda Cemaat diye bir unsur hiç yokmuş gibi davranabiliriz?

30 Mustafa Erdoğan, “Erdoğan Yüzde 58'e ...”

31 İhsan Dağı, “Seçimlerden Önce, Seçimlerden Sonra”, *Zaman Gazetesi*, 4 Nisan 2014, http://www.zaman.com.tr/ih-san-dagi/secimlerden-sonra-secimlerden-once_2208925.html

AKP öncesinin bugünden çok daha iyi olduğu söylemi nasıl bariz gerçeklik duvarına tosluyorsa, Gülen Cemaati'nin varlığını, amaçlarını, eylemlerini veya hamlelerini hiç dikkate almayan söylemler de aynı şekilde o duvara tosluyor. Gülen Cemaati ve AKP ilişkisine hiç değinmeden sadece “yargı bağımsızlığı ihlal ediyor ve yolsuzlukların üstü kapatılıyor” türünden yapılan bir 17-25 Aralık analizi sadece, bizzat Cemaatin yapması durumunda anlaşılabilir bir tepki olurdu. 17-25 Aralık ve sonrasında Cemaatin amacını ve rolünü görüp, bunu belirtmek ve yine de Hükümetin yaptıklarını eleştirmek ve bu savaşta Cemaatin yanında yer almak bile gerçeklikle daha sıkı bir ilişki kurduğu için daha iknâ edici bir tutum olabilirdi.

c. Seçimsiz Bir Demokrasi

Kurulan bu “Erdoğan diktası altında inleyen Türkiye” söylemine uymayan önemli bir parça var: Seçimler. Bir diktatörlüğün kurulduğuna veya kurulmakta olduğuna dair verdiğiniz çeşitli örnekler ile dinleyeni iknâ etmeye epey yaklaşırsanız bile karşınızdakinin seçimler üzerinden getirdiği karşı argüman ile işler biraz sarpa saracaktır. “Nasıl bir diktatörlük ki bu, düzenli serbest seçimler yapılıyor, insanların önüne istediklerini seçebilecekleri bir sandık koyuluyor? Ayrıca, ekonomi ve özgürlükler dâhil her şeyin eskisinden bile daha kötü olduğu bir diktatörlük var ise nasıl oluyor da mevcut hükümet her seçimde yüksek bir oy oranıyla birinci çıkıyor?”

Şimdi, muhatapları bakımından bu soru altından kalkması zor bir sorudur. Seçim sonuçlarından memnun olmayan Kemalistler uzun yıllar bu tür sorulara halkın “cehaleti, oyunu kolayca satan düşük ahlâkı veya kolayca kandırılabilir kıt aklı” ile açıkladılar.³² Kemalistler “seçmeni değersizleştirerek” bu meydan okumadan kurtulmaya çalıştılar, yeni dönemde seçim sonuçlarıyla problem yaşayanlar, sandıktan istedikleri sonuçlar çıkmayanlar ise “seçimi değersizleştirme” yoluna gittiler. O halde, bazıları bakımından “demokrasi sandıktan ibaret değildir”³³ sloganına varmak pek de zor olmadı.

32 Yeni dönemde de suçu toplumun karakteri veya niteliğine bağlayan değerlendirmeler hiç yapılmıyor değil. Örneğin, daha önce AKP'ye destek vermiş ancak sonradan Anti-AKP/Erdoğan cephesinde yer alan İhsan Dağı iktidarı ele geçirmeleriyle birlikte muhafazakâr toplum kesimlerinin ve elitlerinin riyakârlıklarının açığa çıktığını ima ediyor: “Nostalji işte, yine de özlüyor insan eski ‘muhalif günleri’. Herkesin demokrat(!) olduğu günleri... Nerde o günler? Muhalefette demokrat, iktidarda ceberut olan bir toplum, kültür ve geleneğin ortasında yaşamışız meğer... İslamcısı, liberali, Kürt'ü, dindan 'muhalefette demokrat'larmış meğerse. İktidar ve gücün kendisi değil sanısı bile bütün o süslü demokrat ve özgürlükçü boyaları döküyormuş.” İhsan Dağı, “Sözün Bittiği Ülke”, *Zaman Gazetesi*, 11 Nisan 2014, http://www.zaman.com.tr/ihsan-dagi/sozun-bittigi-ulke_2210229.html

33 AKP ve Gülen Cemaati arasında devam eden bir cephe savaşıyla girilen 30 Mart 2014 Yerel Seçimlerinin hemen ertesinde çıkan bu minvalde bir yazı için bkz. Şahin Alpay, “Demokrasi Seçimlerden İbaret Değildir”, 1 Nisan 2014, *Zaman Gazetesi*, http://www.zaman.com.tr/sahin-alpay/demokrasi-secimden-ibaret-degildir_2208423.html

Bu savaşta Anti-AKP/Erdoğan Cephesi için, sandığın pek de önemli olmadığına, esas meşruiyet kaynağının sandıkla kazanılmadığına, demokrasi ve seçim ilişkisinin fazla abartılmaması gerektiğine insanları iknâ etmek ne kadar önemliyse, AKP Hükümeti için de aksine seçimler ve demokrasi ilişkisinin sürekli hatırlatılması ve sağlam kurulması bir o kadar önemliydi. İlk başlangıcından beri, bütün o reformlara, AB yeliği süreçlerine, demokratik paketlere rağmen AKP hkmetini ayakta tutan en önemli meşruiyet kaynağı seçimlerdi. Son dönemde bile AKP açısından demokratik meşruiyetin önemi hiç azalmadı hatta bazı bakımlardan arttı bile. Parti, Hükümetin düşürülmesi amacıyla yapılan toplumsal gösteriler ve emniyet-yargı aracılığıyla yapılan hamleler karşısında kendisine oy verenlerin desteğini işaret ederek ayakta durabildi. nk, AKP Batının teşvik ettiği rnek Müslüman bir parti olarak resmedilmekten, aşağı yukarı bir yıl içinde, anti-Batıcı, anti-lâik, anti-demokratik, İslamcı, terör örgütlerine sponsor olan, boğazına kadar yolsuzluklara bulanmış, hukuk tanımaz bir zalimler güruhu olarak resmedilir hâle gelmişti. Demokratik seçimler AKP'nin "iktidar olan" bir hükümet olarak iktidarda kalabilmesi mücadelesinde elinde tuttuğu en önemli kozuydu.

Seçimlerin değersizleştirilmesi için çoğunluk diktası, seçimle gelmiş diktatör Hitler rneği ve seçimlerin güvenilirliğinin sorgulanması gibi argümanlara başvuruldu. En zayıf argüman seçimlerin güvenirliği meselesiydi. Türkiye'de seçimlerin yüksek bir güvenirliğe sahip olduğu, usulsüzlükler olsa bile bunların seçim sonuçlarını etkileyecek boyutta olmadığı ve etkin denetleme mekanizmalarına sahip olduğu konusunda pekişmiş ve haklı bir kanaat vardı ve bu "trafoya giren kedi" fenomenine rağmen bu kanaat büyük bir sarsıntı yaşamadı.

İlk iki argüman ise zgr veya iyi bir siyasal sistemin önünde çoğunluğun iradesinin bir engel olabileceği yönündeki elitist bir korkuya dayanıyor. Antik dönem demokrasine karşı Platon'un tamamen ve Aristoteles'in kısmen koyduğu şerhten başlayan bu elitist refleks, 19. Yüzyılda modern demokrasinin kuruluşunda J. S. Mill ve A. Tocqueville'in "oğunluk diktası" kavramlaştırması ile bireysel özgürlükler için demokratik karar alma usul olan çoğunluk ilkesinin taşıdığı risklere dikkat çekilmesiyle devam etti. Bu abartılmış elitist korkunun, bugün demokrasinin vazgeçilmez gerek şartı olarak gördüğümüz "genel ve eşit oy hakkı"nın yaygınlık kazanmasının 20. Yüzyılının ikinci yarısına kadar sarkmasında etkili olduğu söylenebilir.

zgrlklerin korunması bakımından hükümet iktidarının sınırlandırılması elbette önemlidir. Lâkin, bu sınırlandırma karar alma usul bakımından

çoğunluk ilkesini³⁴ ortadan kaldıracak veya işlevsizleştirecek şekilde anlamaz. Galiba bazıları, demokrasinin temel kuralı olan çoğunluk ilkesini bireysel özgürlüklere yönelik tek ve en büyük risk olarak sunmayı demokratlık işareti zannediyor. Oysa iktidarın sınırlandırılması meselesinde asıl önemli hamle devlet iktidarının alanının daraltılmasıdır. Böylece, demokrasinin diğer riskleri yanında çoğunluk ilkesinin olası riskleri de mümkün olduğunca azaltılabilir. İlginç olan, devletçi ekonomiyi ve refah devleti uygulamalarını hararetle destekleyenlerin, çoğunluk ilkesine sıra geldiğinde büyük bir antipati gösteriyor olmalarıdır. Türkiye'de "demokrasi sandıktan ibaret değildir" şeklindeki argümanlar, devlet iktidarının sınırlandırılmasından ziyade, çoğunluğun desteği olmasa da, hatta çoğunluğun iradesine rağmen elitist bir toplum projesinin hayata aktarılabilmesinin veya bu tür bir statükonun korunabilmesinin barutu haline dönüştürülmüştür.

Modern demokrasi tartışmalarında "çoğunluk diktası" aşırı abartılmış bir risktir. Genel ve eşit oy ilkesinin tanındığı ve serbest ve düzenli seçimlerin yapıldığı minimum düzeyde de olsa işlemekte olan bir demokrasinin çoğunluk kararlarına dayanarak aşırı baskıcı bir "diktatörlük" ortamı ürettiği benim bildiğim (bazılarına göre belki de vardır kim bilir!) modern bir örnek yok. Yani daha cılız demokrasiler iken sivil veya askerî diktatörlüklere veya totaliter sistemlere dönüşen örnekler elbette çok var. Ancak, onlar serbest ve düzenli seçimleri sürdürerek bu dönüşümü sağlamadılar. Aksine, iktidarı ele geçirir geçirmez, ister seçimle ister zorla ele geçirmiş olsunlar, ilk yaptıkları şey serbest seçimleri kaldırmak ve "gerçek demokrasinin sandık demek olmadığı"nın propagandasını yapmak olmuştur. Demokrasilerden diktatörlüklere dönüşler, esasen çoğunluk yönetimleri altında değil, genellikle kötü ekonomik koşullar ve/veya sokak şiddeti ve iç savaş gibi güvenliğin tahrip olması sebebiyle demokratik usûllerin işlemez hâle gelmesiyle yaşanmıştır. Bildiğimiz baskıcı rejim örnekleri halkın çoğunluğunu oluşturanların veya temsilcilerinin özgürlükleri yok eden kararlar almalarıyla değil, tam aksine

34 Gezi Parkı olayları ile gündeme gelen tartışmalardan biri Park'a neyin yapıp neyin yapılamayacağına kimin, nasıl karar vereceği meselesiydi. Bu mesele genelde kamusal kararların demokrasilerde nasıl alınacağı meselesi ile ilgilidir. Kamusal kararların alınmasında, sayıca azınlıkta ancak aktif ve örgütlü grupların tercihleri mi, yoksa orada yaşayanların çoğunluğunun veya onları temsil edenlerin tercihi mi esas alınmalıdır? Seçilerek kamusal karar alma yetkisini belli bir dönem için elinde tutanların kararlarını beğenmeyenler, demokrasilerde, meşru olarak neler yapabilirler? Demokrasinin meziyeti, kamusal kararların alınmasında insanların doğal olarak sürekli içine düştüğü anlaşmazlık durumunu çoğunluk ilkesi temelinde belli usul ve kurallara bağlayarak barışçıl bir şekilde çözüme kavuşturmasını yatmaktadır. Çoğunluk ilkesi ister ülke ölçeğinde, ister yerel ölçekte işlemez bir sistem haline gelirse, nihayetinde, anlaşmazlığa düşenlerin aralarında savaşılmaya başlaması pek de şaşırtıcı olmayan olağan bir sonuçtur. Atilla Yayla'nın Gezi ve devamındaki semt merdivenlerinin boyanması üzerine kamusal kararların alınması ile ilgili yaptığı değerlendirme ve görüşleri için bkz. "Demokrasiye Merdiven Dayanır mı?", *Yeni Şafak Gazetesi*, 10 Eylül 2013, <http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/atillayayla/demokrasiye-merdiven-dayanabilir-mi-39489> ve "Merdiven Devrimcileri, Neredesiniz?", *Yeni Şafak Gazetesi*, 19 Haziran 2014, <http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/atillayayla/merdiven-devrimcileri-nerdesiniz/54400>

avama güvenmeyen lâik, dinî veya askeri elitlerin ülkeyi kurtarmak için aldıkları kararlarla kurulmuşlardır. Çoğunluk diktası abartılı bir risktir, çünkü genel ve eşit oyun tanındığı ve serbest seçimlerin yapılmaya devam ettiği, buna rağmen despotizmin hüküm sürdüğü, tarihsel olarak bildiğimiz yeterli sayıda/hiç ülke örneği yoktur.

Demokrasi sandıktan ibaret olmayabilir, ancak öncelikle ve esas olarak sandıktır. Nuri Yurdusev'in dediği gibi; "(ö)zetle demokrasi herkesin yönetimi demektir ve günümüzde bunun sandıktan başka mekanizması yoktur. Sandığa ilâveten temel hak ve hürriyetlerin mümkün olan en geniş ölçekte sağlanması demokrasinin gelişme göstergesidir. Sandık olmazsa demokrasinin bırakınız gelişmiş, başlangıcı bile olmaz. Onun içindir ki sandık demokrasinin her şeyidir."³⁵ Atilla Yayla, Gezi ve Mısır darbesi sonrasında seçimleri değersizleştirmeye yönelik söylemler karşısında demokrasilerde seçimlerin önemini şöyle hatırlatıyor: "Sandığa dikkat çekenlerin amacı sandık eşittir demokrasi demek değil, demokraside sandığın vazgeçilmezliğini ve ikame edilemezliğini vurgulamak. Sandık demokrasinin tanımında bile önemli yer işgal ediyor. Huntington gibi siyaset bilimciler iktidarın iki defa seçimle el değiştirdiği siyasî sistemleri demokrasi olarak adlandırır. Başka bazı siyaset bilimciler demokrasiyi iktidar partisinin seçimleri kaybetme ihtimalinin olduğu sistemler olarak vasıflandırır. Bu yüzden, demokratik sandık demokrasinin en büyük tezahürü ve işaretidir. Seçim demokrasinin en mühim mekanizmasıdır."³⁶

Ne hikmetse "demokrasi sandıktan ibaret değil" çıkışlarını seçimlerin kökleşip yerleştiği Batı demokrasileri için pek duymayız. Herhalde söylenecekse oralarda söylemek daha anlamlı olurdu, zira oralarda seçimler halk için nadir yaşanan ve zor bulunan fırsatlar değil. Buna karşın, seçimleri değersizleştiren bu tür çıkışların, demokrasi tecrübesi ya olmayan ya da zayıf olan ülkeler için yapılıyor olması dikkate değer. Bu tür çıkışlara, Mısır'da 40 yıllık bir diktatörlükten sonra kurulan ve ilk serbest seçimlerin üzerinden daha bir yılını bile dolduramayan Mısır demokrasisinde ya da seçimler yapılsa bile seçimle gelenlerin yönetme yetkisini tanımayan bir vesayet rejiminden yeni çıkmış Türkiye'de tanıklık ediyoruz.

Mısır'da 3 Temmuz 2013'de General Sisi'nin seçilmiş cumhurbaşkanı Mursi'ye karşı yaptığı askerî darbeye karşı verilen tepkiler, Türkiye'deki cepheleşme ve tarafların genel perspektifi bakımından ilginç bir turnusol kağıdı

³⁵Nuri Yurdusev, "Sandık Demokrasinin Her Şeyidir", *Zaman Gazetesi*, 8 Temmuz 2013, http://www.zaman.com.tr/yorum_sandik-demokrasinin-her-seyidir_2108365.html

³⁶Atilla Yayla, "Ortada Sandık Var...", *Yeni Şafak Gazetesi*, 25 Temmuz 2013, <http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/atillayayla/ortada-sandik-var-38732>

oldu. Kendisini liberal olarak tanımlayan iki yazar Şahin Alpay ve Atilla Yayla bu olaya tamamen farklı tepkiler verdiler.³⁷ Alpay, General Sisi'nin yönetime el koymasına askerî darbe diyerek karşı durmak yerine, Mursi'nin ve İhvan Hareketi'nin yaptığı hatalara vurgu yapmayı seçti.³⁸ Buna karşı, Yayla politik hataları ne olursa olsun yapılan askerî darbenin meşrulaştırılmayacağı'nın altını kalın bir şekilde çizerek askerî darbeye karşı çıktı.³⁹ Gülay Göktürk "sandık her şey değil" diyenlerin, yaptıkları itirazlar üzerinden konuyu örneklendirerek, bu kişilerin "çoğunluğun yönetirken azınlığın temel hak ve özgürlüklerini ihlal etmemesi gerektiği" ilkesine referans vermediklerini vurguluyor. Göktürk'e göre, Erdoğan veya Mursi örneğinde "(s)andık her şey değildir" sözünün taşıdığı mananın dobraca tercümesi ise özetle şu: Siz sandıkla iktidara gelebilirsiniz, ama bizim kurduğumuz bu siyasî düzene, bu toplumsal hiyerarşiye, bu kültürel hegemonyaya, bu ideolojik atmosfere dokunamazsınız."⁴⁰

Türkiye ve Mısır gibi ülkelerde, dinî diktatörlüğü kuracağından pek bir korkulan çoğunluk iktidarını sınırlandıracak ve onu dengeleyecek kurumsal ve kültürel mekanizmaların yerleşmesi için, öncelikli ve zorunlu koşul serbest seçimlerin düzenli yapılması ve seçim sonuçlarına saygının yerleşmesidir. Bu koşul sağlanmadan, yani demokrasinin temelini sağlam bir şekilde atmadan daha incelikli aşamalarına geçemezsiniz. Bu yüzden demokrasiyi benimseyen herkes öncelikli ve istisnasız serbest seçimlere ve sonuçlarına saygı duymak zorundadır. Aksi halde bir sabah uyandığınızda, askerî vesayetin kollarından henüz çıkmışken, çeşitli korkular yüzünden, başka bir vesayet olan dinî bir Cemaatin kollarına kendinizi göz göre göre ve şevkle atmış halde bulabilirsiniz. Demokrasideki çoğunluk iktidarı riskine devayı, demokrasiyi kökünden kazıyacak vesayet makamlarında arar hale gelebilirsiniz.

D. Sonuç Yerine

Burada yapılan Anti-AKP/Erdoğan Cephesi ve Seçilmiş Hükümete Destek Cephesi ayrımı 2013-2014 döneminde yaşanan bazı siyasî olaylar ve gelişme-

37 Alpay anti-AKP/Erdoğan cephesi, Yayla ise seçilmiş Hükümete destek cephesi olarak adlandırdığım taraflarda pozisyon almışlardır.

38 Şahin Alpay, "Mısır'da Asker Niçin Müdahale Etti?", *Zaman Gazetesi*, 6 Temmuz 2013, http://www.zaman.com.tr/sahin-alpay/misirda-asker-nicin-mudahale-etti_2107887.html

39 Atilla Yayla, "Darbeye Darbe Diyemeyen Demokratlar!", *Zaman Gazetesi*, 9 Temmuz 2013, http://www.zaman.com.tr/yorum_darbeye-darbe-diyemeyen-demokratlar_2108688.html; Yayla'nın bu konudaki görüşleri için ayrıca bkz. "Liberallerin Ayrışmasının Temelleri (5) Mısır Darbesi", *Yeni Şafak Gazetesi*, 31 Ağustos 2013, <http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/atillayayla/liberallerin-ayrismasinin-temelleri-5-misir-darbesi-39334> ve "Mısır Demokrasinden Alınacak Dersler(!)", *Yeni Şafak Gazetesi*, 12 Haziran 2014, <http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/atillayayla/misir-demokrasinden-alinacak-dersler-54291>

40 Gülay Göktürk, "Sandık Herşey Değildir", *Bugün Gazetesi*, 6 Temmuz 2013, <http://www.bugun.com.tr/-sandik-hersey-degildir-yazisi-707300>

ler üzerine toplum kesimleri ve aydınlar arasında yaşanan ve belli bir dönem için geçerli bir ayrışmayı tanımlamak ve açıklamak üzere kullanılmıştır. Yaşanan olaylar ve gelişmeleri kendi okumaları doğrultusunda aydınlar, genellikle Hükümete yönelik “karşıt” ve “destek” olma şeklinde iki siyasî pozisyonda kümelenildiler. Bu tutumlar zaman zaman bazı kişiler özelinde “kategorik düşmanlık” ve “koşulsuz destek” şeklinde karşımıza çıktı. İster hükümet ister muhalefet partileri için söz konusu olsun bu türde negatif-pozitif kategorik bir siyasî tutumun pek sağlıklı olduğu söylenemez. Koşulsuz verilen desteğin aydınların sözünü değersizleştirdiği ve tutulan tarafa kamuoyu önünde herhangi bir katma değer sağlamaktan çok uzak olduğu aşikâr. Ancak bunun tam tersi de aynı ölçüde doğru. Yani kategorik düşmanlık da sözü ve eleştiriyi değersizleştiriyor, anlamsızlaştırıyor ve etkisizleştiriyor.

Alper Görmüş'ün *Taraf Gazetesi* ve Hükümet üzerinden gazeteciler ve hükümet ilişkisine dair yaptığı çok değerli bir analiz var. Aynı değerlendirme sanırım aydınlara rahatlıkla uyarlanabilir. Görmüş'e göre: “*Muhalif gazetecilik' bütün fiyakasına rağmen doğru ve etkili bir gazetecilik çizgisini imâ etmez. Doğrusu gazetecinin 'eleştirel' olmasıdır. ...İktidarlar ve hükümetler karşısında 'muhalif' olmak ve 'yandaş' olmak, 'eleştirel gazetecilik' çizgisinden iki sapmayı ifade eder... Eliniz, birinci durumda iktidarın "doğrularını", ikinci durumda da 'yanlışlarını' kamuoyuna duyurmaya bir türlü gitmez. Her iki durumda da okurlar, nesnel gerçeğin bilgisinden epeyce uzakta bir yerdedir. ...'Muhalif' ve 'yandaş' pozisyonlar, kendi katılıkları içinde zamanla birinci durumda 'düşmanlığa', ikinci durumda 'iktidarla özdeşleşmeye' varabilir... Bunlar aslında gazetecilik içi de mütalaa edilmemeli...*”⁴¹

Elbette aydınlar da diğer herkes gibi Partili olabilirler ve partizanlık yapabilirler, bu meşrudur. Ancak bunun açıkça ifade edilmesi, alınan pozisyonun farkında olunması ve kendilerine “tarafsızlık” süsü verilmemesi kaydıyla. Örneğin açıkça HDP'yi destekleyen söylem ve eylemlerde bulunuyor, ancak hükümete yönelik eleştirilerinizin partizanlıktan değil, “aydınlıktan” ötürü olduğunu söylüyorsanız, üstüne AKP'nin bazı politikalarını destekleyen birine AKP partizanı muamelesi yapıyorsanız, trajikomik bir duruma düşebilirsiniz. Bu örneği partilerin yerlerini değiştirip ve diğer partileri de ekleyerek çoğaltabiliriz. Sırf partizanlık yapmayı seçen bir aydın kamuoyunun en azından bir kesimi bakımından etkili veya inandırıcı olma durumunu yitirme gibi bir sonuçla karşılaşabileceğini öngörmelidir.

41 Alper Görmüş, “Muhalif Gazetecilik, Eleştirel Gazetecilik”, *Taraf Gazetesi*, 16 Ekim 2012, <http://arsiv.taraf.com.tr/yazilar/alper-gormus/muhalif-gazetecilik-elestirel-gazetecilik/23555/>

Aydınlarla hükümet veya muhalefet partileri arasındaki uygun ilişkinin nasıl olacağı hep tartışıla gelmiştir. Hükümet partileri ile aydınlar arasındaki ilişki hükümetler o an için aktif bir icraî güce sahip oldukları için çok daha önemli hâle gelir. Atilla Yayla, partiler ve aydınlar arasında doğru bir ilişki ve etkileşime dair yaptığı bir değerlendirmede şöyle diyor: “*AK Parti ve Başbakan ne şeytan ne melek. Doğruları da var yanlışları da. Sağlıklı bir liberal tavır toptan ve peşin desteği de toptan ve peşin muhalefeti de dışlar. Partilerin, hükümetlerin ve iktidar sahiplerinin toplu değil parçalı, tekil icraat bazında değerlendirilmesi daha uygundur.*”⁴²

Türkiye'deki siyasî dönüşüm bağlamında yaşanan bir topyekûn cepheleşme içinde, genelde seküler, özelde liberal aydınlar arasında yaşanan ayrışmayı ele almaya çalıştığımız bu yazıda, daha ziyade Anti-AKP/Erdoğan Cephesi diye adlandırdığımız kesime ve görüşlerine odaklandık. Bunu yaparken aldığımız eleştirel tutum, aslında şahsımın bu ayrışmada sahip olduğu perspektif ve benimsediği siyasî pozisyon hakkında fikir vermiş olmalıdır. Ancak yine de ayrıca deklare etmek gerekirse, yaptığım ikili ayırımı kendimi Seçilmiş Hükümete Destek Cephesi diye adlandırdığım gruba dâhil görüyorum.

Peki, bu ayrışmada niye orda değil de, burada yer aldım? Açıktır ki, meseleyi diğer gruptakilerin okuduğu ve resmettiği gibi okumadım ve görmedim. Meselenin birçok boyutu ve gerçekliğin de pek çok farklı yönü mevcut elbette. Lâkin benim açımdan son tahlilde ayrışmanın temeli, yapmak zorunda kaldığımız bir tercihe dayanıyordu. Peki, yapılmasını zorunlu olarak gördüğüm bu tercih neydi?

Ahmet Altan, henüz açıkça tercih yapmak zorunda kalmadığımız ancak iki taraf arasında çatışmanın semptomlarının dışarıya yavaştan yansımaya başladığı bir tarihte (16 Mart 2012) bu iki tercihin ne olduğunu ortaya koyan ve tercih yapmak zorunda kalırsa neyi tercih edeceğini deklare eden bir yazı kaleme almıştı. Bu yazıda Altan şöyle diyordu: “*Eğer hükümetle Cemaat siyasî iktidar kavgasına girerse, Cemaat siyasî iktidarı paylaşmak isterse ben hükümeti desteklerim. Hükümet, isterse MHP hükümeti olsun, benim için fark etmez. Siyasî iktidara sadece siyasî aktörler, siyasî partiler talip olabilir, siyaset dışı bir güç siyasî iktidardan pay talep edemez, siyasî bir iktidar istiyorsa siyasî partisini kurar.*”⁴³ İşte ben ve başka pek çok kişi, tam da Altan'ın söylediği gerekçelerle, emniyet ve yargı bürokrasindeki örgütlenmesi eliyle, medya gücünün deste-

42 Atilla Yayla, “Liberallerin Ayrışmasının Temelleri 3: Dindar Muhafazakârlar ve Ak Parti”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 27 Ağustos 2013, <http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/atillayayla/liberallerin-ayrismasinin-temelleri-3-dindar-muhafazakârlar-ve-ak-parti-39264>

43 Ahmet Altan, “Cemaat Konuşuyor”, *Taraf Gazetesi*, 16 Mart 2012, <http://arsiv.taraf.com.tr/yazilar/ahmet-altan/cemaat-konusuyor/20422/>

ğinde ve yolsuzluk dosyaları bahanesiyle seçilmiş Hükümete karşı giriştiği siyasî iktidar mücadelesinde Gülen Cemaati'nin değil, Hükümetin yanında durmayı tercih ettik.

Mustafa Erdoğan ise 17-25 Aralık'ın üzerinden hayli vakit geçtikten sonra yaptığı bir değerlendirmede tercihini Hükümetten yana yapanları eleştirirken bir yandan da şöyle diyor: *“Demokrat tutum, onların zannettikleri gibi, ‘bu hükümet seçimle gelmiştir, her halükârda onun yanında olmalıyız’ demek değil. Dünyanın hiçbir medenî ülkesinde böyle bir anlayış yok. Bu ilkeldir. Demokrasiye daha yeni geçmeye çalışan toplumlarda olabilir. Veya şöyle olur; gerçekten iki alternatifiniz olur, daha evvel 28 Şubat'ta olduğu gibi. Bir tarafta darbeci, askerî vesayetçi bir güç olur, o iktidarı ele geçirmeye çalışır. Bir tarafta halka dayanmak isteyen, meşru demokratik yollarla iktidara gelmek isteyen olur. O zaman tabii ki tercih çok bellidir, açıktır. Demokratik olan gücü desteklersin.”*⁴⁴ Ben, demokratik bir güç ile vesayetçi bir güç savaşıydı demokratik gücün yanında durmak gerekirdi diyen Erdoğan'a hak vererek, savaşın tam da böyle iki güç arasında yaşandığına tanıklık ederek, demokratik gücün yanında durmayı tercih ettim.

Askeri bürokratik vesayetten yenice yakasını kurtarmış bir ülke olarak Türkiye'nin demokrasinin akıbeti bakımından kritik ve öncelikli meselesi yolsuzluk veya kötü çevre politikaları (bunlar önemsiz konular değil, ancak bağlamı bakımından önemi görelî) değildi. Öncelikli ve kritik mesele Hükümetin sokak şiddeti ve devlet binalarının işgaliyle veya emniyet-yargı operasyonları yoluyla değil, seçimler yoluyla el değiştirmesinin sağlanmasıydı. Çünkü demokrasinin bu “gerek” koşulunu sağlamadan, diğer herhangi bir “yeter” koşulunu sağlamak için hiç şansımız yok demektir.

⁴⁴ Mustafa Erdoğan, “Devletle Bütünleşme Sivillîği Bitiriyor”, *Aksiyon Dergisi*, 9 Aralık 2013, http://www.aksiyon.com.tr/dosyalar/devletle-butunlesme-sivilligi-bitiriyor_537198